

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2017

Leona Felgrová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Osobnost reformního učitele Antonína Kavky a Jedlinská škola

Diplomová práce

Autor: Leona Felgrová
Studijní program: N7504, Navazující magisterský, Prezenční
Studijní obor: P – DEB, P-FJB
Vedoucí práce: Mgr. Daniela Vrabcová, Ph.D.

Hradec Králové 2017

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Leona Felgrová
Studium:	P15P0393
Studijní program:	N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	Učitelství pro střední školy - dějepis, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - francouzský jazyk a literatura
Název diplomové práce:	Osobnost reformního učitele Antonína Kavky a Jedlinská škola
Název diplomové práce AJ:	Personality of the reform teacher Antonin Kavka and Jedlinská school

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce je zaměřena na osobnost Antonína Kavky - východočeského reformního učitele. Pozornost je věnována nejen životní dráze, ale zejména jeho působení na základní škole v podhůří Orlických hor nedaleko Klášterce nad Orlicí (v osadě nazývané Jedlina). Specifikován je přístup k výuce i k žákům tohoto reformního a nápaditého učitele. Kavkovo působení je sledováno i v historickém kontextu změn ve vzdělávání s využitím i vybraných moderních vybraných teorií vzdělávacích změn. Hlavní metody: obsahová analýza. Práce je vystavěna i na archivních záznamech z Okresního archivu v Ústí nad Orlicí a Oblastního archivu v Zámrsku.

JIRÁSEK, Jan : Antonín Kavka : 1886-1978; Vysoké Mýto 1986. JÚVA, V., sen. a jun. Stručné dějiny pedagogiky. Brno: Paido, 1997. ŠPIČÁK, V., OTAVOVÁ M.: Člověk a dřevo v orlickém a podorlickém kraji, Deštné v O. h.: REGIA, 2004. VESELÁ, Z.; JÚVA, V. Dějiny výchovy, školy a pedagogiky. Praha: SPN, 1988. almanach ZŠ Klášterec nad Orlicí

Garantující pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Daniela Vrabcová, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Tomáš Svatoš, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 11.2.2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 7. 11. 2017

.....

Leona Felgrová

Anotace

Hainzová, Leona. *Osobnost reformního učitele Antonína Kavky a Jedlinská škola*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017,63s. Diplomová práce.

Diplomová práce je zaměřena na osobnost Antonína Kavky - východočeského reformního učitele. Pozornost je věnována nejen životní dráze, ale zejména jeho působení na základní škole v podhůří Orlických hor nedaleko Klášterce nad Orlicí (v osadě nazývané Jedlina). Specifikován je přístup k výuce i k žákům tohoto reformního a nápaditého učitele. Kavkovo působení je sledováno i v historickém kontextu změn ve vzdělávání s využitím i vybraných moderních vybraných teorií vzdělávacích změn. Hlavní metody: obsahová analýza. Práce je vystavěna i na archivních záznamech z Okresního archívu v Ústí nad Orlicí a Oblastního archívu v Zámrsku a především na rukopisech Antonína Kavky.

Klíčová slova: Antonín Kavka, učitel, reformní školství, Jedlina, politika, české školství, Klášterec nad Orlicí

Annotation

Hainzová, Leona. The Personality of Reformative Teacher Antonín Kavka and Jedlina School. Hradec Králové: The Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017, 63 p. Dissertation Thesis.

This dissertation thesis is focused on the personality of Antonín Kavka, an East-Bohemian reformative teacher. The work refers to his life, but especially to the primary school in the foothills of the Eagle Mountains near the city of Klášterec nad Orlicí (the school was located in a hamlet called Jedlina) where he taught. The attitude of this reformative and imaginative teacher towards his teaching and pupils is specified in the thesis. Kavka's activity is studied in a historical context of the educational changes when some modern theories are mentioned, too.

Principal methods: the content analysis. The work is based on the archival records from the District archive in Ústí nad Orlicí and the Regional archive in Zámrsk and especially on Kavka's manuscripts.

Keywords: Antonín Kavka, a teacher, reformative education, Jedlina, politics, Czech education, Klášterec nad Orlicí

Poděkování:

Mé poděkování patří Mgr. Daniele Vrabcové Ph.D. za odborné vedení, ochotu a cenné rady, které mi v průběhu psaní diplomové práce poskytla. Děkuji také svoji rodině, kamarádům za jejich podporu. A v neposlední řadě panu Jindřich Kalousovi, kronikáři z Klášterce nad orlicí za mnoho cenných informací, které mi poskytl.

Obsah

Úvod.....	9
1 Reformní školství	11
1.1 Reformní a alternativní školství.....	11
1.2 Historie alternativního školství	12
1.2.1 Historie reformního školství v Čechách.....	13
1.2.1.1 Přední představitelé českého reformního hnutí.....	14
2 Život Antonína Kavky	16
2.1 Rané mládí	16
2.2 Učitelská kariéra.....	17
2.3 Politická dráha.....	20
3 Jedlinská škola.....	23
3.1 Jedlina a založení místní školy.....	23
3.2 Příchod Antonína Kavky na Jedlinu	25
3.3 Dílna lidskosti	26
3.4 Výuka ostatních předmětů dle A. Kavky	36
4 Pedagogické smýšlení A. Kavky	40
4.1 Dítě jako improvizátor	40
4.2 Vyučování v přírodě.....	41
4.3 Učitel jako průvodce	42
5 Závěr.....	47
Seznam zdrojů.....	53
Seznam příloh	55
Přílohy.....	

Úvod

Když se řekne v českém prostředí jméno Kavka, většině populace se vybaví známý spisovatel z pražské židovské školy Franc Kafka, který se však píše s F. Někomu se nevybaví vůbec nic, pokud neznají nějakého Kavku či Kafku ze svého okolí osobně. Pokud ale řekneme jméno Antonín Kavka v pedagogické sféře nebo v podhůří Orlických hor, najde se pár jedinců, kteří přesně vědí, o koho se jedná, neboť mají jeho jméno uloženo v paměti.

Já sama, i když pochází z podhůří Orlických hor, přesněji tedy z Ústí nad Orlicí, jsem do nedávna neměla ani tušení, že někdo takový, jako Antonín Kavka působil v našem okolí a nepochybně se zapsal mezi Osobnosti našeho regionu.

O Antonínu Kavkovi jsem se dozvěděla během svých příprav na státní závěrečné zkoušky z pedagogiky a psychologie ve třetím ročníku. Téma mě hned zaujalo a rozhodla jsem se zjistit o tomto učitelovi něco více. Spojila jsem příjemné s užitečným a začala pátrat. Během svého výzkumu jsem využila praktické znalosti z oboru historie, která je mojí aprobací, ale zároveň se pro mě důležitým aspektem stal fakt, že Antonín Kavka působil jako reformní pedagog a jeho přístup k pedagogice a vzdělání se může stát inspirací pro mnoho učitelů i dnes. Řada z jeho přístupů k žákům a samotné výuce jsou velmi zajímavé a řekla bych i nadčasové.

Zdůvodnění výběru mé práce je tedy jednoduchý. Jednou bych se chtěla stát dobrou učitelkou, která bude žáky inspirovat a motivovat a přijde mi správné, aby i my učitelé jsme hledali nápady a tvůrčí nadšení u těch, kterým se ve školství něco podařilo. Myslím, že právě Antonín Kavka je tím správným příkladem.

Cílem mojí diplomové práce je seznámení s osobností a životem Antonína Kavky. Jak už jsem se zmiňovala, moji aprobací je historie. Tudíž se zaměřím na osobní cestu tohoto pedagoga, ale také na pracovní dráhu a jeho působení v českém školství. Zdané problematiky jsem prostudovala vybrané prameny a literaturu, které jsem zesumírovala a posléze rozebrala. Historická fakta jsem se snažila objasnit a popřípadě obohatit o vlastní poznatky. V textu je použita i komparativní metoda, které jsem využila pro větší nadhled a snadnější pochopení situace.

Práci jsem strukturovala do čtyř kapitol. První kapitola je věnována reformnímu školství obecně, tato kapitola slouží především pro pochopení reformní pedagogika a přiblížení dané problematiky čtenáři. Kapitola je sepsána velmi obecně

a stručně, neboť vzhledem ke své obšírnosti by se mohlo jednat o samostatné téma. Druhá kapitola je zaměřena na samotný život Antonína Kavky, tedy na jeden z cílů práce. Kapitola číslo tři nás blíže seznámí s Jedlinskou školou, což je další z cílů diplomové práce. Zaměříme se na to, zda se lišila od ostatních škol v okolí a popřípadě jak, nebo jestli i ostatní pedagogové na tomto ústavu podporovali alternativní styl výuky.

Poslední kapitola je věnována progresivním myšlenkám Antonína Kavky. Zda je jeho přístup natolik nadčasový, jak já se domnívám, že nám může sloužit jako vzor pro způsob výuky, nebo jestli už některé z jeho nápadů nejsou běžně užívány na některých školách. Jako bonus je malá anketa, jak je Antonín Kavka známý v úzké veřejnosti studentů Univerzity Hradec Králové a žáků Základní školy Klášterec nad Orlicí.

Diplomová práce je vystavěna na obsahové analýze a s ní spojené syntéze. Jelikož se jedná převážně o kvalitativní výzkum, je potřeba nalézt, co nejvíce pramenů a literatury, které se nějakým způsobem zmiňují o Antonínu Kavkovi a jeho působení v podhůří Orlických hor nedaleko Klášterce nad Orlicí v osadě nazývané Jedlina.

Jelikož není Antonín Kavka tak znám širokou veřejností, nenalezneme o něm příliš mnoho knih, proto je práce vystavěna převážně na archívních záznamech jeho rukopisů. Nedílnou součástí mé práce byl také rozhovor s kronikářem obce Klášterec nad Orlicí panem Kalousem, který byl velmi obohacující a příjemný. Tento kronikář mi poskytl nejen řadu rukopisů Kavkových žáků, ale i Kavky osobní zápisky. Kromě těchto zdrojů jsem využívala také literatury, které je sice jak šafránu, ale o to byla pro můj výzkum důležitější. Mezi mé často využívané knihy patří JIRÁSEK, Jan: *Antonín Kavka: 1886-1978*; Vysoké Mýto 1986. nebo PRŮCHA, Jan, *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha 2001.

Nerada bych opomněla některého z autorů, neboť všechna díla mi při psaní byla velmi prospěšná a pomohla mi zorientovat se v daném období. Podrobný seznam použitých pramenů a literatury lze vyčíst níže.

1 Reformní školství

1.1 Reformní a alternativní školství

V dnešní době se čím dál častěji setkáváme s pojmy, které jsou přebírány z cizích jazyků, ale svým opětovným používáním získávají svoje suverénní místo i v češtině. Mezi tyto pojmy můžeme zařadit i dnes hodně frekventované slovo alternativní. Ať už je to alternativní medicína nebo školství, setkáváme se s tímto slovem mockrát. Co ale jeho význam znamená? Alternativní z latinského výrazu alter označuje něco co je jiné, odlišné či zástupné. Z toho vyplývá, že pokud si toto přídavné jméno spojíme se substantivem pedagogika či školství, máme tu něco netradičního, co se nějakým způsobem odlišuje od daného standartu. Berme v potaz, že alternativní škola je škola netradiční, avšak ne neobvyklá. Nelze tedy přesně vymezit tento pojem, který by se stal jasnou definicí. V naší práci budeme pracovat s definicí profesora Jana Průchy, jež zní: „ *Alternativní vzdělávání (alternative schooling) je obecný termín označující takové školní vzdělávání, které je odlišné od vzdělávání nabízeného státem nebo jinými tradičními institucemi; alternativní školy jsou obvykle (nikoliv nezbytně) spojeny s radikálními koncepcemi vzdělávání, jako je např. odmítání formálního kurikula či formálních metod výuky.*“¹

S alternativními školami se můžeme setkat jak ve státním sektoru, tak samozřejmě existují i alternativní školy soukromé. Mají jeden společný mezník a to odlišit se od běžných (tradičních škol). Hledají efektivnější způsoby vzdělávání, používají jiné hodnocení žáků než je běžné nebo ke zkvalitnění své výuky využívají různá edukační prostředí. Smyslem alternativních škol je tedy pedagogická specifická vzdělávacího zařízení nehledě na jeho zřizovatele.² Zamýšlíme-li se, jaké jsou vlastnosti a rysy alternativních škol, poslouží nám několik možných pohledů. Jedním z nich je hledisko Klassen Skiera, který shrnul pět základních rysů alternativní školy:

1. pedocentrismus
2. aktivní škola
3. komplexní výchova

¹PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha, 2001, s. 17

²Tamtéž, s. 20-22.

4. škola = společenství

5. učení „z života pro život“ - zapojení žáků do světa práce a úsilí o rozšíření edukačního prostředí nad rámec třídy.³

Podle Jana Průchy musíme alternativní školy charakterizovat jak z hlediska vlastností, tak i z hlediska funkcí. Spadají sem tedy funkce kompenzační, které mají kompenzovat nedostatky běžného vzdělávání, pak diverzifikační, jež mají zajistit četnost vzdělání a v neposlední řadě funkce inovační, která je podle Jana Průchy jednou z nejdůležitějších neboť má zajistit inovace v obsahu vzdělávání, experimentování a jiné.⁴

1.2 Historie alternativního školství

O alternativní škole v užším slova smyslu hovoříme přibližně od konce 19. století a počátkem století 20. Byl to pokus mnohostranně změnit tradiční školství. Tento akt byl v úzkém propojení s formováním moderních národů na evropském území.⁵

To však neznamená, že se s alternativním způsobem vyučování nemůže setkat již daleko dříve. Podíváme-li se do historie na přelomu století 14. -15. Vittorino da Feltre založil takzvaný Dům radosti, což byla škola v přírodě, kde se snažil rozvíjet tělo i ducha žáků a odstranil jakékoli tresty. Dalším z příkladů netradičního vyučování může být přirozená výchova v souladu s přírodou, kterou prosazoval osvícenský filosof Jean Jacques Rousseau, mimo jiné i ve své knize Emil, čili o výchově.

V roce 1907 belgický lékař a pedagog Ovide Decroly otevírá v Bruselu svou školu životem a pro život. Ve svém vyučování odmítal tradiční výuku, a proto běžné vyučování nahrazuje zájmovými centry, kde děti vychází z vlastních zkušeností a zájmů. V této škole vycházel Decroly ze čtyř základních lidských potřeb - potrava, ochrana proti nehodě, nebezpečí a potřebě něco konat, společně pracovat, zotavovat a zušlechťovat se.

³PRŮCHA, Jan., Alternativní školy a inovace ve vzdělání, Praha 2001, [cit. 16.10..2017], Dostupné online z: https://is.muni.cz/elportal/estud/lf/ps05/mpmp071/prucha_alter_skoly.pdf.

⁴ Tamtéž, s. 4.

⁵SVOBODOVÁ, J., JŮVA, V. Alternativní školy, Brno, 1996, s. 5 - 10

Velký rozkvět zaznamenaly alternativní školy na přelomu 20. -30. let 20. století, pod vlivem reformního hnutí byla založena montessoriovská škola v čele s Marií Montessori. Přístup této lékařky a pedagožky ke školství byl založen na rozvoji tvůrčích schopností a dovedností dítěte. Dalším významným model alternativní školy je waldorfská škola. Zakladatelem těchto škol je Rudolf Steiner. Waldorfská škola má za cíl rozvíjet intelekt žáka a poskytovat mu vědomosti dle jeho přiměřeného období. Alternativní školy vznikaly i mimo evropské území, příkladem může být daltonská škola v čele s Helenou Parkhurstovou. Zde se žáci učí především samostatné práce, neboť jejich záměrem je plnit stanovené úkoly. Nejedná se o kolektivní formu výuky. Neměli bychom opomenout francouzského učitele Célestina Freineta, který vyzdvihoval především pracovní aktivitu dětí. Freinetova škola je taktéž pracovní škola. V neposlední řadě stojí za uvedení škola jenská. Jenský plán jak se mu také říká, založil Peter Peterson. V jenských školách pracují žáci dle týdenních plánů v prostředí s příjemnou atmosférou.⁶

1.2.1 Historie reformního školství v Čechách

Stejně jako ve světě byla reformním hnutím ovlivněna i česká pedagogika. První střípky se začaly objevovat na počátku 20. století a poté ve dvacátých letech téhož století. Mohli bychom říci, že nově vzniklá republika představovala vhodné prostředí pro změny a inovaci a to nejen ve školství, ale v celé správě země. Což byl samozřejmě i důsledek pádu rakousko-uherské monarchie, která byla velice konzervativní. Inovace a změny se měly týkat především humanizace, zefektivnění výuky a aktivizace. Výrazněji se však začaly prosazovat v období mezi dvěma světovými válkami. *"Československo bylo ve dvacátých a třicátých letech 20. století jednou z neprogresivnějších zemí, co se týče alternativního školství."*⁷ Byla zde vysoká úroveň vzdělanosti učitelů a zároveň touha po změně a hledání inspirace z venčí, jako příklad lze uvést Václava Příhodu, který pobýval část svého života v USA. Během socialismu došlo k úpadku či úplnému zrušení alternativních škol,

⁶PRŮCHA, Jan, *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha 2001, s 3.

⁷PRŮCHA, Jan, *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha 2001, se 144.

neboť tehdejší ideologii měla velmi odmítavý přístup a kritizovala alternativní druhy vzdělávání.

Za renesanci můžeme považovat devadesátá léta, kdy skončilo období socialismu, a země začala s celkovou obrodou a postupnou liberalizací.⁸

1.2.1.1 Přední představitelé českého reformního hnutí

V naší diplomové práci se budeme věnovat reformnímu pedagogu Antonínu Kavkovi, který se řadí mezi české představitele alternativního vzdělávání. Než se ale dostaneme k tomuto samotnému kantorovi, je třeba zmínit si alespoň některé jeho předchůdce a současníky, kteří si dali za cíl nějakým způsobem zmodernizovat a zefektivnit výuku v tehdejších školách.

Anna Sússová, která v roce 1910 v Brně otevřela pokusnou mateřskou školku zaměřenou především na pohyb a rozvoj rozumových dovedností, který vyplývá z tvořivé činnosti. Důraz kladla též na vztah dítě-pedagog.

František Bakule, kterého většina populace zná spíše díky práci s hendikepovanými dětmi v pražském Jedličkově ústavu. Před tím však působil jako učitel na obecné škole nedaleko Trutnova, kde se snažil prostřednictvím estetických podmětů učit žáky poznávat přírodu, nejdůležitější podle Františka Bakuly je prožitek a styk.

Další zmiňovaný je **Josef Úlehla**, pracující na české škole ve Vídni. Úlehla se pokoušel o svobodnou výchovu, rušil učební plány a rozvrhy a stejně jako Bakula chtěl, aby se základem poznání stala osobní zkušenost a pozorování.⁹

Na konci dvacátých let se do popředí českého školství dostává docent pedagogiky na Karlově univerzitě **Václav Příhoda**. Václav Příhoda ovlivněný dlouholetým pobytem a studium v USA přináší novou koncepci i do Československa. Jeho přednášky a vědecké půdě budily rozruch, ale zároveň se mu podařilo získat i spoustu příznivců a pomocníků. Výsledkem Příhodovy snahy bylo zbudování Reformní školské komise v letech 1928-1929.¹⁰ Václav Příhoda zastával pragmatickou pedagogiku, jde o spojení demokratických ideálů a jejich prosazování

⁸SVOBODOVÁ, J., JÚVA, V., *Alternativní školy*, Brno 1996, s. 10-14.

⁹Tamtéž, s. 12.

¹⁰ŽIŽKOVÁ, E., DAUBNER, J. *Postavy české pedagogiky: Václav Příhoda (1888-1979)*, Praha 1990, s. 12.

v praktickém životě. Komise v čele s Příhodou zpracovala návrh na jednotnou vnitřně diferencovanou školu. Na základě těchto myšlenek byly otevřeny první školy v Praze, Zlíně a Humpolci. Přednosti byly spatřovány především v ideji pokroku a pevně stanoveném programu. Kromě toho pracoval Příhoda i na publikaci didaktických učebnic a knih, kde seznamoval čtenáře také s praktickými zkušenostmi metodických postupů.¹¹

¹¹ SVATOŠ, T, *Reformní pedagogické hnutí v meziválečném Československu*, [cit. 18.10.2017], Dostupné online z http://ped.muny.cz/data/SZ7MP_ALP1/SZ7MP_ALP1-reform-pg-clanek-katedra.pdf, s. 7-8.

2 Život Antonína Kavky

2.1 Rané mládí

Antonín Kavka se narodil 7. srpna 1886 v Chotěšicích na Nymbursku. Vyrůstal v chudých poměrech, jeho otec měl jen malé hospodářství, které mu však k uživení rodiny nestačilo. Proto si přivydělával sečením luk a obilí a v zimě kácením dříví na panské půdě. Jeho matka pracovala jako služka na katolické faře. Jelikož neměli nic nazbyt, patřili v obci k vesnické chudině. Za tu byl později jeho otec zvolen do obecního zastupitelstva. Od té doby se u nich doma scházeli sousedé, příbuzní a ostatní chudí lidé a společně hovořili o špatných životních podmínkách, mzdách a socialismu.¹² V tomto prostředí vyrůstal malý Antonín, poslouchal jednotlivé názory všech zúčastněných a můžeme se domnívat, že právě tady se zrodil jeho obdiv a podpora k socialismu a socialistickému myšlení.

Ve svém rodišti navštěvoval malý Toník obecnou čtyřtřídní školu. Ve dvanácti letech nastoupil do městské školy v Libáni, kde bydlel u svého strýce. Zde se také setkal se stávkou soustružníků a často četl v novinách o sociálních bojích z Liberecka. Toto všechno v něm ještě více probudilo a roznítilo revoluční myšlení a socialismus.

Mezi lety 1901 a 1905 studoval na Učitelském ústavu v Hradci Králové, kde se i přes přímé zákazy vedení školy pravidelně zúčastnil manifestací a dělnických prvomájových průvodů.¹³ Byla to doba pro Antonína Kavku opravdu bouřlivá a plná životních změn. Neboť i v tomto období přestal navštěvovat povinnou docházku na nedělních mších v ústavní kapli. Důvod proč odmítal chodit na bohoslužby, byl naprosto jednoduchý, přestal věřit církvi a církevním institucím. Je zřejmé, že následoval trest a to v podobě trojky z mravního chování na maturitním vysvědčení.¹⁴

¹²JIRÁSEK, JAN: Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka, Vysoké Mýto 1986, s.1.

¹³Tamtéž, s.1.

¹⁴BEDNÁŘOVÁ, M. *Pedagogické dílo Antonína Kavky*, Liberec 1997, s. 3.

2.2 Učitelská kariéra

Po vystudování učitelského ústavu nastoupil v roce 1905 do svého prvního a zdaleka ne posledního učitelského zaměstnání. Své první místo dostal jako zatímní učitel na trojtřídní obecné škole ve Žlunicích v okrese Nový Bydžov. I přesto, že byl u svých žáků i u obyvatel v obci oblíben, byl ze svého místa propuštěn. Důvodem byla jeho pokroková výuka, kdy v dějepise vyzdvihoval husitské hnutí v čele s Janem Husem a Darwinovu teorii o vývoji přírody i člověka v přírodopise. To se samozřejmě nelíbilo místním kněžím, kteří začali psát udání a stížnosti.¹⁵ 6 měsíců byl bez práce.

Své další místo našel Antonín v malém průmyslovém městečku v Malém Dubu na Trutnovsku. Zde stejně jako v předchozím zaměstnání prosazoval svůj osobitý styl výuky a scházel se s tatínky svých žáků, z nichž někteří byli anarchisti. Opět se začaly shromažďovat udání tentokrát od řídicího učitele, četnictva ale nechyběla ani stížnost od faráře na chování a učitelovu společnost. Kavka si stěžoval na zemské školní radě, nelíbil se mu důvod propuštění a žádal o prošetření celého případu. Očekával, že se mu dostane odškodnění. Místo toho zemská školní rada změnila své rozhodnutí o propuštění na disciplinární trest propuštění z místa a vydala tajný výnos všem okresním školním radám v Čechách, aby Kavku nepřijaly do školských řad.¹⁶

Okresní školská rada ve Vysokém Mýtě ho ustanovila výpomocným učitelem ve Svatém Jiří, avšak toto ustanovení nebylo potvrzeno zemskou školní radou, proto z toho sešlo.¹⁷

Výnos zemské školní rady se nevztahoval na Moravu, našel si mladý učitel místo v Bělé u Jevíčka. Ale stejně jako v předchozích zaměstnáních, i zde vydržel pouze několik měsíců (12. 3. 1908 - 31. 7. 1908), neboť přišlo udání od katolického kaplana. „*Šlo o to, že Kavka zval mládež - dělníky lupkových dolů - do přírody, kde je učil zpívat a recitovat, a tak připravovali programy na kulturní nedělní odpoledne,*

¹⁵JIRÁSEK, JAN: Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka, Vysoké Mýto 1986, s.1-2.

¹⁶JIRÁSEK, JAN: Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka, Vysoké Mýto 1986, s.2.

¹⁷BEDNÁŘOVÁ, M. *Pedagogické dílo Antonína Kavky*, Liberec 1997, s. 3.

*keré se nekonalo v hospodě, ale v přírodě. Hospoda patřila švagrovi pana řídícího a Kavka mu svým počínáním kazil obchod."*¹⁸

Zemský školní inspektor Wenig po dohodě s okresním školním inspektorem Peškem nabízí Kavkovi místo jako pomocný učitel v Lukavici nedaleko Žamberka.¹⁹ Tak se dostává Antonín Kavka do východních Čech, které se mu stanou osudným po zbytek svého života. Z Lukavice vedla Antonínova cesta do vedlejšího Letohradu, dřívějšího Kyšperka, kde byl opět jen několik měsíců. Neboť od nového školního roku 1909 byl přemístěn do jednotřídní expozitury Jedlina, která spadala pod Klášterec nad Orlicí. Zde se Kavkovi velmi líbilo a práce se mu zde dařila i děti a jejich rodiče byli s novým učitelem spokojeni. Idylka však skončila s letními prázdninami, kdy musel nastoupit na osmitedělní vojenský výcvik učitelského oddělení ve Vysokém Mýtě. Jenže během výcviku došlo k údajné potyčce mezi mladým učitelem a jedním z důstojníků, který dal Antonína Kavku na jeden den zavřít. Tento incident na sebe nenechal dlouho čekat a zemská školní rada vydala druhý disciplinární trest a s tím spojené propuštění z místa.²⁰ Jelikož se Kavkovi z Jedliny opravdu nechtělo, napsal odvolání na ministerstvo školství. To však odvolání odmítlo a Kavka musel k 31. prosince 1910 z osady jménem Jedlina odejít.²¹

Tak se ocitl mladý "revolucionář" opět bez práce. A znovu pro něj začíná doba nestálých pracovních pozic. Antonín Kavka se jako jeden z mála učitelů může pyšnit bohatými zkušenostmi z řad škol. Když bychom chtěli spočítat všechny jeho pracovní místa jako učitele, nestačily by nám prsty obou rukou.

Během dvou let vystřídal Antonín Kavka sedm různých škol na českém území. Byl například ustanoven učitelem 3. třídy v Dolním Jiřetíně u Mostu nebo zástupcem správce jednotřídní obecné školy v Pelechu, dále pracoval na Teplicku, Všekarách či v Obrnicích²².

¹⁸JIRÁSEK, JAN: Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka, Vysoké Mýto 1986, s. 2-3.

¹⁹ Tamtéž, s. 3.

²⁰ Tamtéž, s. 4.

²¹JIRÁSEK, JAN: Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka, Vysoké Mýto 1986, s. 3.

²²BEDNÁŘOVÁ, M. *Pedagogické dílo Antonína Kavky*, Liberec 1997, s. 4.

V tuto dobu nestřídal zaměstnání z politických či jiných důvodů, ale jen z vlastního přesvědčení a touze po poznání. Chtěl poznávat různé krajiny, seznamovat se s novými lidmi a nabýt, co nejvíce zkušeností a zážitků.

Časté stěhování a střídání učitelských míst se však nelíbilo zemské školní radě, která Kavku ustanovila správcem dvoutrídni obecné školy v Novém Světě-Harachově, zde působil od 8. října 1913 až do 31. srpna 1914, kdy už bohužel zuřila v Evropě První světová válka. Ta se promítla i do života mladého kantora. Během mobilizace musel nastoupit na vojenskou službu do Mladé Boleslavi.²³

Zdaleka ale nebyl voják, jakého by si císařská armáda mohla přát. Kavka se nestyděl za své anarchistické názory a nebál se je veřejně hlásit. Proto se není čemu divit, když krátce po mobilizaci byl vězněn u pluku, poté v Terezíně a ke konci roku 1914 v nemocnici, kde díky čtrnáctidenní hladovce byl propuštěn jako invalida ke svým rodičům.

Další Kavkovo působiště bylo na soukromé evangelické škole v Semonicích u Jaroměře jako zástupce správce školy, zde působil od 15. září 1917. Na této škole působil Kavka po boku faráře Kašpara, s kterým se podílel na přípravě kulturních večerů. Kavka vedl pěvecký kroužek a hrál s dětmi loutkové divadlo.²⁴

Po skončení války probíhaly v celé nově zřízené republice rehabilitace a odškodňování obyvatel, které byli nějakým způsobem poškozeni předchozím režimem. I náš zmiňovaný zažádal zemskou školní radu o vymazání dvou disciplinárních trestů a o návrat na místo, z kterého byl posledně z trestu propuštěn. Tedy na jednotřídní expozituru na Jedlinu u Klášterce nad Orlicí. Školská rada mu vyhověla. Problém ale byl v tom, že na Jedlině v této době už působil jiný učitel Josef Šroler. Proto byl Kavka donucen prozatím vyučovat v Písečné, než se uvolní jeho vysněná pozice.²⁵

Po devíti letech se Antonín Kavka konečně dočkal a k 1. září 1919 nastoupil do jednotřídky v osadě Jedlina nedaleko Klášterce nad Orlicí. Čím se mu splnil sen a zde se začala psát historie známých jedlinských hraček a dílna lidskosti v čele s uvedeným učitelem.

²³BEDNÁŘOVÁ, M. *Pedagogické dílo Antonína Kavky*, Liberec 1997, s. 4.

²⁴ Tamtéž, s. 5.

²⁵ KALOUS, J. Rozhovor s kronikářem obce Klášterec nad Orlicí, 21. dubna 2017.

Teď když měl zajištěné stálé pracovní místo, měl čas na svůj osobní život. A tak se ve svých 33 letech oženil. Jeho manželkou se stala Anna Rousová, dcera kláštereckého krejčího.

O působení Antonína Kavky na Jedlině se dozvíme více v další kapitole. Působil zde však do roku 1923, kdy se musel kvůli nedostatku dětí přesunout do dvoutřídní obecné školy ve Studeném. Po jedenáctiletém působení na Studeném se odstěhoval na Mělnicko. I tady pracoval jako učitel na dvojtřídní škole ve Vrbině a od září 1938 vyučoval v pětitřídní škole v Libiši. Jenže do života Antonína Kavky zasáhla opět válka, která ovlivnila životy všech obyvatel na území československé republiky. Na rozhodnutí protektorátních úřadů byl Antonín Kavka ve svých 55 letech předčasně poslán do penze.²⁶

Po skončení války žádal o opětovné nastoupení do školské služby. Proto absolvoval kurs pro přípravu osvětových inspektorů. V souladu na to se vrátil do východních Čech, kde tuto činnost vykonával. Nesplňovala však jeho přesvědčení, byl znechucen novými přístupy a nesouhlasil s myšlenkami nového ministra Stránského. Proto ve svých 61 letech odešel nadobro ze školství do výslužby.²⁷

Učitelská kariéra Antonína Kavky byla velmi pestrá a rozhodně nemůžeme říct, že by byla nudná. Vždyť také jaký učitel během svého života vystřídá tolik škol. Jistě se jeho cestování po republice promítlo i do samotné výuky, kdy mohl v zeměpise hovořit o tom, co viděl v jednotlivých částech země. V každé škole se naučil něčemu novému, a jak sbíral inspiraci, poznával společnost, mohl své poznatky a zkušenosti předávat dál.

2.3 Politická dráha

Politika je proces, který nás provází celým životem a ne jinak to bylo u našeho aktéra. Ten jak již jsme se několikrát zmínili v předchozí kapitole, byl velmi politický činný a politika se stala jeho druhým posláním vedle učitelské profese. Dokonce se tyto jeho dvě aktivity navzájem střetávaly, nebo naopak stály ruka v ruce.

²⁶JIRÁSEK, JAN: Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka, Vysoké Mýto 1986, s. 7.

²⁷JIRÁSEK, JAN: Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka, Vysoké Mýto 1986, s.7-8.

Kavka se s politikou setkal již ve velmi mladém věku, neboť jeho otec byl zvolen zástupce vesnické chudiny (viz. kapitola 2.1 Rané mládí). Jelikož Antonín vyrůstat v sociálně slabším prostředí není se čemu divit, že to v něm probudilo národní a sociální cítění, které směřovalo až k revolučnosti.

Během doby, kdy byl bez práce, studoval dějiny sociálního hnutí a stýkal se s různými lidmi, převážně s dělníky. Pro ně si připravoval přednášky a semináře o teorii vývoje a o různých směrech socialismu po celém světě. Z tohoto důvodu začal být sledován c.k. četnictvem.²⁸

Díky svým politickým názorům se často dostával do sporu se zemskou školní radou či správcí určité školy a několikrát musel změnit místo působení.

Antonín Kavka se nebál veřejně hlásit své pokrokové myšlenky, proto se podílel na několika článcích a anarchistických brožurách vydanými nakladatelstvím Volná myšlenka.²⁹

V souladu s jeho tehdejšími anarchistickým cítěním nechtěl mít nic společného s válkou, a proto byl vězněn. Během války vystoupil Antonín Kavka i z katolické církve, nechtěl v ní nadále přetrvávat, když už v ni nevěřil během svých studií (viz. 2.1 Rané mládí).

Antonín Kavka byl členem Socialistického sdružení učitelského, přejmenovaného na Učitelskou unii. Jeho myšlenky se stále přibližovaly komunismu a tak se nebylo čemu divit, když v roce 1921 se stal členem KSČ. Podílel se na pokrokovém a kulturním životě a byl veřejně činným ve Svazu přátel SSSR.³⁰

Během německé okupace nebylo možné politicky veřejně pracovat, a tak mezi lety 1942 a 1944 byl zapojen do ilegální činnosti KSČ.³¹

Ve svém důchodu byl stále politicky činný, byl členem Akčního výboru v Klášterci nad Orlicí a během let 1948 až 1956 byl jeho předsedou.

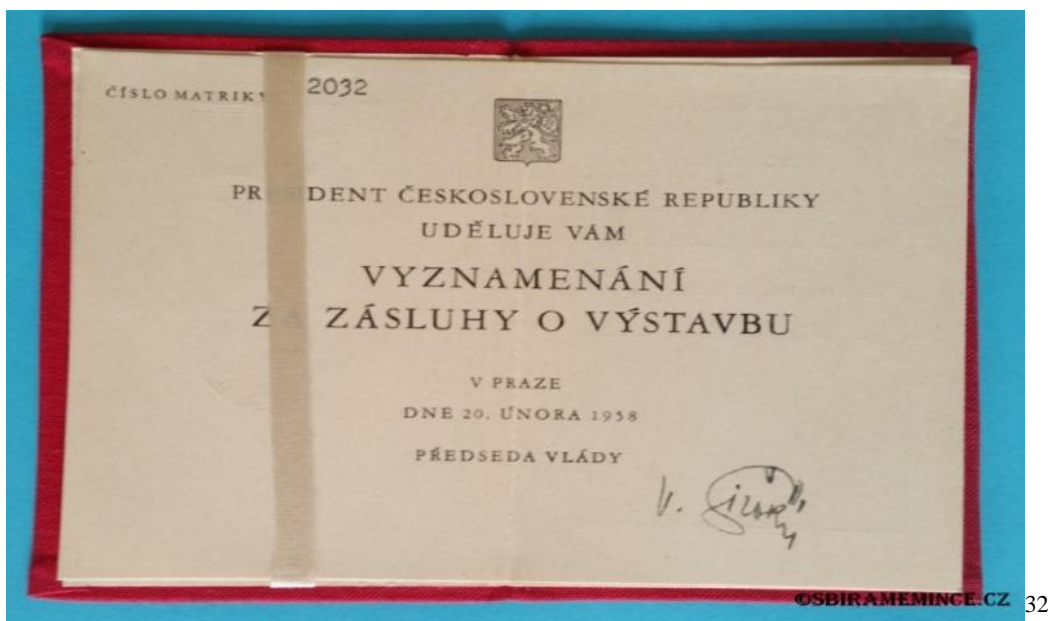
²⁸BEDNÁŘOVÁ, M. *Pedagogické dílo Antonína Kavky*, Liberec 1997, s. 3.

²⁹VOLNÁ MYŠLENKA, [cit. 16.10..2017] Dostupná online z <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/periodical/uuid:475e8c70-a856-11e4-9a7e-5ef3fc9bb22f>

³⁰Kronika obce Klášterec nad Orlicí, 1919-1921.

³¹Vrtiš, V. *Život komunisty. Devadesát plodných let Antonína Kavky*, Ústí nad Orlicí 1976, č. 35, s. 3.

Kavka byl za svoji celoživotní práci a politické přesvědčení 25. února 1958 odměněn státním vyznamenáním "Za zásluhy o výstavbu".

Na sklonku svého života se z Klášterce nad Orlicí, kde strávil po většinu svého života a také jedno ze svých nejkrásnějších a nejplodnějších období odstěhoval do penzionu v Dobříši. Zde také Antonín Kavka ve věku 92 let 14. února 1978 zemřel.³³

³²Bohužel jsem nenašla ocenění samotného Kavky, pouze ilustrační obrázek k dispozici na https://www.google.cz/search?q=za+z%C3%A1sluhy+o+v%C3%BDstavbu+1958&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwio1IfsmLTXAhVDJVAKHTX-Da4Q_AUICigB&biw=1280&bih=933#imgrc=fSRmjQCHCuMQzM:

³³JIRÁSEK, JAN: Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka, Vysoké Mýto 1986, S. 8.

3 Jedlinská škola

3.1 Jedlina a založení místní školy

Uprostřed Orlických hor asi pět kilometrů od obce Klášterec nad Orlicí leží osada zvaná Jedlina, kolem které se vine Jiráskova horská stezka. Na Jedlině není kromě pár malebných domků pranic zajímavého, pokud ovšem nejsme příznivci nádherného výhledu a zajímavé historie. Milovníci přírody si zde opravdu přijdou na své. Jedlina leží ve výšce 671 m.n.m. a je odsud krásný výhled do okolní krajiny.

Jedlina vznikla v polovině 18. století jako osada lesních dělníků a jméno dostala nejspíše podle rozlehlého jedlového lesa, který se tam nacházel.³⁴ My se ale budeme věnovat historii tamější jednotřídce a jejím žákům. Expozitura spadala pod školu v Klášterci nad Orlicí. Před První světovou válkou sem chodilo kolem třiceti českých dětí. Jedlina měla v roce 1868 109 obyvatel a devatenáct domů. Byla to nejzazší česká menšinová škola při zemské hranici.³⁵

Tato menšinová škola byla českými lidmi velmi milována a podporována. Obyvatelé si byli dobře vědomi ohromného významu jejího vzniku a práce, kterou tam učitelé odváděli a která zachránila tisíce dětí před samotnou germanizací.

Vznik jedlinské expožitury předcházela tragická událost. Děti z Jedliny docházely každý den do školy v Klášterci nad Orlicí, která je vzdálena asi pět kilometrů. Jelikož dříve nejezdili žádná auta ani autobusy, musely chodit pěšky. V jarních a letních měsících to nebylo náročné, ale tu samou vzdálenost musely zdolávat i v zimě a mrazech. Nezapomínejme, že zima v těchto končinách je opravdu krutá. Děti se tak musely dennodenně prodírat vysokým sněhem. Jednou když se vracely ze školy zpátky domů, zastihla je sněhová vánice a pět dětí zmrzlo.

Tato událost vedla k požadavku jedliských obyvatel na založení školní expožitury patřící pod obecní školu v Klášterci nad Orlicí. Zastupitelstvo pronajalo na Jedlině prázdnou budovu s číslem popisným 4 a zde zřídili školu. V domě se nacházely dvě místnosti s chlévem. Jedna z místností byla předělána na učebnu pro žáky a druhá byla propojená s chlévem a byl zřízen byt pro učitele. Třída měla tři

³⁴Obec Klášterec nad Orlicí, webové stránky obce, [cit. 2.8..2017], dostupné na <http://www.klasterecnadorlici.cz/historie>.

³⁵ŠPLÍHAL, V. *Jiráskovou horskou cestou.*, Rychnov nad Kněžnou 1982, s.50-51.

okna po straně, dvě vpředu. Vedle dveří byla upevněna na stěně tabule a před ní se na vyvýšeném schůdku nacházel stolec.³⁶

Nešťastná příhoda poznamenala většinu místních obyvatel a zanechala v nich vzpomínku na kruté životní podmínky. Proto byli všichni velmi rádi a vděční za zřízení místní expozitury. O tragickém příběhu pěti dětí a zřízení Jedlinské školy vznikla i báseň *Jak v bouři maják rukou Josefa Dolečka*.

*„Jedlina, pohorská vesnička,
na přední stojí tu stráž,
stoletý příboj vln německých
do ní tak zuřivě vráží.
Za humny české jsou Jedliny
hraniční kameny bílé,
německá škola tu naskok jen,
česká však na dvě je míle.
V zimě a v sněhu a vánici
houf dětí do školy chvátá,
do české školy, tak vzdálené,
kam chodil děd, vnuk i táta.
Však jednou v mrazivé vánici
pět dětí zhynulo spolu,
pět ptáčat statečných z Jedliny
zemřelo pro českou školu.
Ta škola německá za humny
slibuje hory i doly....
Dál děti z jedlinských chaloupek
spěchají do české školy.“³⁷*

Škola byla vysvěcena a prvním učitelem v jedlinské expozituře se měl stát Josef Šroler, který byl však vystřídán novým učitelem Antonínem Kavkou a s ním se začíná psát i náš příběh.

³⁶ROUS, J. Dějiny školství v Klášterci nad Orlicí, Ústí nad Orlicí 1998, s. 8-9.

³⁷ DOLEČEK, J. *Ze skalního sešitu, Jak v bouři maják*, Žamberk 1946, s. 9.

3.2 Příchod Antonína Kavky na Jedlinu

Antonín Kavka přichází na Jedlinu ze sousedské Lukavice, kde dočasně působil. Zásluhou okresního školního inspektora Josefa Peška byl Kavka přeložen právě do klášterecké osady Jedlina. „Byl jsem prvním učitelem na Jedlině. Přišel jsem po prázdninách. Škola byla po slavnosti ještě ověncená, byla ozdobena mezi okny věnci z chvojí a květinami.“³⁸

Kavka se netajil svým pokrokovým myšlením a filosofickými názory na výchovu a vzdělávání, které měly být především praktické v běžném životě. A byl přesvědčen, že právě na Jedlině bude mít vhodné podmínky, aby to zde mohl praktikovat.

Již v minulosti se zajímal o ruční práce a různé techniky zpracování materiálů, navštěvoval několik kursů, které byly pořádány učitelskou jednotou a odnesl si z nich cenné a užitečné rady a nápady do života.³⁹ To se mu stalo vodítkem i zde na Jedlině. Už na svých předchozích působištích chtěl vytvořit něco originálního a lidského.

Když přišel do Orlických hor, byl uchvácen krásnými chaloupkami, mohutnými stromy a celkově čistou a nedotčenou přírodou.⁴⁰ Jelikož dřeva bylo všude dostatek, přišel s nápadem zavést výrobu hraček. S touto ideou seznámil i inspektora Peška, který mu přislíbil veškerou svoji pomoc. Brzy se to rozkřiklo a finanční pomoc nabídl i okresní hejtman Vojáček. Aby jim mohl předložit nějaký svůj koncept, začal pečlivě studovat lidové hračky, vzorem mu byly hračky hořické. Avšak i když byly pěkné a originální, byly pouze z prkýnek tudíž ploché. Kavka chtěl něco více. Hračka podle něj má být trojrozměrná, dnes bychom řekli 3D. A proto ho velmi upoutaly hračky valašské, slovenské a ruské. Stále to však nebylo ono. I když z nich mohl těžit inspiraci, potřeboval něco jedinečného něco, co by bylo jen jedlinského a mohlo se to využít i jako turistická památka.⁴¹

Než však došlo k samotnému zrealizování výroby jedlinských hraček, Antonín Kavka byl disciplinárním řízením propuštěn ze svého místa a z Jedliny byl

³⁸ KAVKA, A., Rukopis-Jedlina 1909/1910, s. 1.

³⁹ BEDNÁŘOVÁ, M. *Pedagogické dílo Antonína Kavky*, Liberec 1997, s. 8.

⁴⁰ KAVKA, A., Pracovní škola na Jedlině v Orlických horách, In *Východočeské noviny Osvěta lidu*, r.26, č. 31, Pardubice 1921, s. 23.

⁴¹ BEDNÁŘOVÁ, M. *Pedagogické dílo Antonína Kavky*, Liberec 1997, s. 8.

nucen odejít.⁴² V době Kavky nepřítomnosti na Jedlině nemohla škola zůstat bez místního učitele, a proto byl ustanoven nový kantor Karel Mencl. Ten však patřil mezi běžné učitele té doby a ničím zvláštním se v malé expozituře neprojevil.⁴³

3.3 Dílna lidskosti

Po válce zažádal Antonín Kavka o rehabilitaci a návrat na své oblíbené místo, tedy do Orlických hor na samotu jménem Jedlina. Osud mu přál a v září roku 1919 byl znovu ustanoven místním učitelem. Že se mohl vrátit na místo činu byl velmi potěšen, o čem svědčí i jeho zápis v jeho Rukopise. „*Znám Jedlinu jako svou. Jako dobrý hospodář své pole. Má Jedlina! Jeden rok a tolik radostí ducha a tolik úrody. Já dobrý hospodář. Rok jsem zasíval zrní života do dětských duší a dařilo se mu v této příznivé půdě a v tomto zdravém ovzduší. Ejhle, má horská Jedlina.*“⁴⁴

Právě teď nastala vhodná doba uskutečnit svůj předchozí plán a založit zde výrobu hraček. Začal zde postupně vytvářet školu činnou, pracovní, tvořivou a především velmi inspirativní i pro dnešní dobu.

Do noty mu také hrálo, že během první republiky byl zřízen jako vyučovací předmět výchovné ruční práce, tudíž svůj záměr nemusel konat v hodinách kreslení nebo dokonce až po vyučování.

Začal pracovat s dětmi, jak bychom dnes řekli od píky. Nejprve si s nimi vytvořil vhodné prostředí, společně si opravili školní dřevěné pomůcky, aby si jich poté dokázali vážit a správně je používat. Postupoval s nimi pomalu a prakticky a především s velkou přesností. Jak by ne, když velkou předlohou mu byl sám učitel národů Jan Amos Komenský, podle které také svojí malotřídku nazval Dílna lidskosti. „*Škola je dílna lidskosti, kdež lidé mladí a suroví bývají ku přijetí plných pravých obrysů vzdělávání, aby nezůstali pařezy, nýbrž stali se živými obrazy Boha, tvory Tvůrci nejpodobnějšími.*“⁴⁵

Nejprve se děti učily kreslit a samostatně tvořit ornamenty, s kterými se do budoucna měly zdobit výrobky. Kreslily křídou na velké plochy, oběma rukama

⁴² viz. Kapitola 2.2 Učitelská kariéra

⁴³ROUS, J. Dějiny školství v Klášterci nad Orlicí, Ústí nad Orlicí 1998, s. 9.

⁴⁴KAVKA, Antonín, *Rukopis*, Jedlina 1919-1925, s. 2.

⁴⁵ Komenský, J.A, *Dílna lidskosti*, citáty slavných osobností, [cit. 7.7 2017], Dostupné na <http://azcitaty.cz/jan-amos-komensky/19097/>

souměrné ozdoby. Dnes tuto metodu využíváme především u předškolních dětí, aby se naučily uvolnit ruku, což jim pomáhá při učení psacích písmen.

Jelikož v této době byl papír nedostatkovým zbožím. Žáci tvořili svoje ornamenty na volební lístky či chlebenky. Později, když už byli zběhlí v kreslení a vybarvování, nakoupil jim Antonín Kavka dubové krabičky z Rokytnice, které byly na tuto dobu poměrně laciné a mohl si je dovolit i ze svého učitelského platu (300 korun za měsíc). Děti krabičky dotvářely, malovaly na ně nacvičené ornamenty a vybarvovaly je nejrůznějšími barvami. Pokud se některá z nich nepovedla podle jejich přání ničemu to nevadilo. *„Němci v okolních vesnicích vyrábějí okrouhlé krabičky lubové. Jsou velmi laciné. Na ty ve škole také malujeme. Učíme se na nich. Když se z počátku nějaké pokazí, nevadí. Vždyť jsou lacinější než kreslicí papír. Na papír u nás ve škole skoro vůbec nemalujeme. Ani náčrty nekreslíme na papír. Vždyť máme tři tabule a dvě tabule menší. Na těch zkoušíme, hledáme.”*⁴⁶

Děti tento způsob práce velmi bavil a není se čemu divit. Krabičky jim poté sloužili jako nejrůznější školní pomůcky, o proto si každý dal velmi záležet, aby právě ta jeho vypadala nejlépe. Děvčata povětšinou malovaly a chlapci spíše vyřezávali a hoblovali. Pro svou tvůrčí činnost používal nejrůznější materiály, které jim byly poskytnuty ale i ty, které si sami našli. Antonín Kavka totiž učil děti milovat přírodu a využívat její dary. Dokázal perfektně propojovat hodiny přírodopisu s hodinami matematiky atd. Dnes bychom řekli, že měl perfektně připravené projektové vyučování, ke kterému se dnešní učitelé vrací stále častěji a vznikají na ně nejrůznější projekty podporované mezinárodními nebo státními dotacemi. Tady měl Antonín Kavka výhodu, že děti svoje okolí znaly a měly k němu velmi blízký a řeckli bychom i vřelý vztah.

Během svých putování do okolních lesů sbírali spolu borové a smrkové šišky, z kterých pak v průběhu vyučování dělali nejrůznější panáčky, stromečky a zvířátka. Tyto figurky už se nám bohužel nedochovaly.⁴⁷

Při své pedagogické činnosti vycházel z toho, co mu příroda a lidé nabízely. V zimě roku 1919 začal spolupracovat s místním obyvatelem Adolfem Dolečkem, který škole dodával kousky olšového dřeva. Ty se staly základem malovaných

⁴⁶ROUSOVÁ, E., *Deník jedlinské žačky*, Jedlina 1919, s. 6.

⁴⁷ KALOUS, J. Rozhovor s kronikářem obce Klášterec nad Orlicí, 21. dubna 2017.

chaloupek a stromečků. Současně na to své síly nabídl i soustružník Toman, který vyráběl pro děti dřevěné kuličky.

Z těchto polotovarů děti vyráběly slepičky, kuřátka a dokonce i celé dřevěné dvory, podobné těm, kde samy bydlely, (viz příloha A). Tyto první výrobky, odvezl učitel Antonín Kavka do Prahy a hledal jejich odbyt. Ten přišel hned, v několika obchodech byly dřevěnými hračkami nadšení a začali si je pravidelně objednávat.⁴⁸

Jelikož se strhla lavina a hračky byly, čím dám častěji žádané, zapojil do výroby kromě svých žáků také jejich rodiče. Byl si vědom, že Jedlina je chudá osada a většina obyvatel nemá mnoho nazbyt. Děti po večerech musely pomáhat svým rodičům s nejrůznějšími činnostmi, které jim měli vydělat nějaké peníze navíc například obšíváním knoflíků. Sám Kavka tuto práci velice kritizoval a svoji nelibost vyjádřil i ve svém rukopise, který se uchoval na obecním úřadě v Klášterci nad Orlicí. „*Snažíme se ulehčit život lidem a jejich dětem. Na Jedlině zavádíme výrobu hraček a různých drobných předmětů ze dřeva. Dříví je tu mnoho a lid je dovedný. Poznáváme už teď na počátku, že toto zaměstnání je lepší než cokoli jiného. Je zdravější, výroba takovýchto pěkných předmětů každého těší víc než jednotvárné obšívání kovových kroužků.*“⁴⁹

Tak vznikla úžasná spolupráce mezi školou a rodinnou. Kterou by jistě ocenilo mnoho institucí i dnes. Rodiče svým ratolestem připravovali polotovary, a ti je pak dočistřovali a především malovali k obrazu svému. Každá uvedená hračka se stávala ručně dělaným originálem, tudíž i v dnešní době má nevyčísitelnou hodnotu. Každé z dětí tvořilo svým vlastním způsobem, úplně odlišným od ostatních, mohlo se stát, že některé plody dětské fantazie si byly podobné, ale nikdy nebyly zcela stejné, každý tam dál něco sám za sebe, něco osobitého. Hodnotu ale především uznání si u svých žáků a rodičů získal v první řadě jejich učitel Antonín Kavka. Ten dokázal vymyslet něco, co bavilo jak děti tak dospělé, zabavilo je to během dlouhým zimních večerů a zároveň za to získali potřebné peníze k životu. Denně si mohl dělník výrobou dřevěných chaloupek vydělat i sedmáct korun. Za práci, kterou konaly děti doma, dostávaly také mzdu. Co však vyrobily ve škole, stalo se majetkem školy.⁵⁰

⁴⁸ KALOUS, J. Rozhovor s kronikářem obce Klášterec nad Orlicí, 21. dubna 2017.

⁴⁹ KAVKA, A., *Rukopis*, Jedlina 1919, s. 15.

⁵⁰ BEDNÁŘOVÁ, M. *Pedagogické dílo Antonína Kavky*, Liberec 1997, s. 11-13.

Jelikož se výroba takto rozrostla, hledal Kavka finanční pomoc, za kterou by mohl nakoupit štětce, barvy, laky a hlavně samotný materiál, tedy dřevo. Přestože měl řadu známých na vysokých postech i na ministerstvu, hledání podpory pro jedlinské hračky byl opravdový oříšek. Nakonec mu ministerstvo školství přislíbilo dva tisíce korun na vedení hračkářského kursu při tamější škole a od okresní politické správy v Žamberku obdržel dvě stě korun.⁵¹ Z těchto peněz nakoupil učitel truhlářské nástroje a ostatní věci potřebné pro udržení místní výroby. Z těchto informací můžeme vyčíst, že Antonín Kavka byl i velmi dobrý marketingový stratég. Pořádaný kurs měl u místních veliký úspěch a značný hospodářský význam.

V Dílně lidskosti, jak děti říkaly svoji jednotřídce, byly děti na hodiny tvoření rozděleny od začátečníků po ty nejzručnější. Začátečníci trénovali svoje malby na již zmíněných dubových krabičkách a děti šikovnější již dělaly samotné hračky.

Všichni si dokážeme představit, jak to během takové hodiny ručních prací muselo vypadat a jen těžko by se po takovýchto hodinám mohly ještě soustředit na ostatní hodiny. Proto byly ruční práce zařazeny na konec vyučování. Další z důvodů, proč byly tyto hodiny na konci dne, byl opět praktický. Pokud děti nestihly dodělat některou ze svých načatých činností, mohly zůstat ve škole déle a v klidu pracovat. Bylo vidět, že děti práce opravdu bavila a naplňovala. Řada z nich si brala i práci domů a tam si to v klidu dodělávala.⁵²

Jedlinské hračky byly velmi oblíbené a kupovaly je zejména pražské mateřské školy. Sláva a krása Jedlinských hraček se brzy roznesla po celé republice, ale i dál. O hračky začal být velký zájem i v zahraničí. Výrobky se zasílaly do Švýcarska, Ameriky, Francie, Rakousku ale i Maroko. Úspěch vyvrcholil v roce 1925 na Mezinárodní výstavě dekorativních umění v Paříži, kde hračky z malé východočeské vesničky získaly stříbrnou medaili, k tomu se však ještě dostaneme.⁵³

Díky velkému odbytu hraček, škola svou práci vydělávala a to nejenom na školní pomůcky a truhlářské nářadí, které potřebovali k další výrobě, ale stále jí nějaké finance zůstávaly. Proto mohl Antonín Kavka založit svým dětem cestovní

⁵¹KAVKA, A., Pracovní škola na Jedlině v Orlických horách, In Východočeské noviny Osvěta lidu, r. 26, č. 31, Pardubice 1921, s. 23.

⁵²PÁCHOVÁ, J., *Při malování*, in Zlatá brána, Výtvarné a slohové práce žáků školy na Jedlině z období let 1921-1923, ed. Kvičera, J., Klášterec nad orlicí 1997, s. 2.

⁵³JIRÁSEK, JAN: Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka, Vysoké Mýto 1986, s. 4.

fond. Z tohoto fondu podnikal učitel se svoji třídou výlety po celé republice. Kantor spatřoval v cestování velký význam. Věřil, že cestování poskytuje dětem mnohé znalosti z různých oblastí. Děti však neměly výlety úplně zadarmo, nejenom, že se na ně musely vydělat, ale nejprve si také musely spočítat, kolik hraček musí vyrobit, aby se někam mohly podívat. „*Vypočítali jsme nejdřív, kolik krabiček s kuřátky musíme vyrobit a prodat, abychom na výlet mohli jet.*”⁵⁴ Takto píše o svých přípravách na plánovaný výlet samotný učitel. Netají se ani tím, že by práce byla snadná. Každé dítě muselo v průměru namalovat 10 krabiček a udělat 40 kuřátek.

Už jenom to, že žáci si museli nejprve spočítat, kolik hraček bude potřeba, aby se mohli někam vydat, je úžasný vzdělávací prostředek. Měli neskutečnou motivaci, která je v práci popoháněla. Věděli, že jejich píle bude odměněna cestou za poznáním. Většina z nich byla z velmi chudých rodin a toto byla jediná příležitost, jak se mohli podívat někam dál než do vedlejší vesnice.

Mimo cestovního fondu zřídil "preceptor" také fond sociální. Z toho byly v zimních měsících všem dětem vařeny obědy zdarma. Což všichni velmi ocenili, neboť jindy chodily děti na obědy domů a ne každý to měl zrovínka tak blízko jako pan učitel.

I přesto že na Jedlině byli lidé velmi chudí, dokázali se rozdat i z toho mála, co měli. V čele s Antonínem Kavkou poslali Československému červenému kříži svoje výrobky v hodnotě 1500 československých korun ve prospěch hladovějících lidí v Rusku. Kromě peněžní podpory, pomohli místní i tím, že přijali na výchovu pět ruských sirotků, kteří též navštěvovali místní školu.⁵⁵ Dokonce se nám dochovalo několik ukázek z prací těchto dětí (viz. příloha B).

Myšlenka, že za vytěžené peníze děti cestují a poznávají okolní města a krajiny je velice obohacující a výchovná. Zvláště pak, když si žáci vydělávali na výlety prací, která je bavila a u které procvičovali, jak estetickou činnost tak také matematické operace.

Když se nad tím pozastavíme a vybavíme si dnešní dobu, řada škol dnes pořádá nejrůznější sezónní jarmarky, dny otevřených dveří nebo letní slavnosti. Ty

⁵⁴ KAVKA, A., *Pracovní škola na Jedlině v Orlických horách*, In Východočeské noviny Osvěta lidu, r. 26, č. 31, Pardubice 1921, s. 25.

⁵⁵ JIRÁSEK, JAN: *Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka*, Vysoké Mýto 1986, s. 5.

jsou určené především pro rodiče, ale i pro přátelé školy a jiné. A právě na těchto akcích se nejčastěji nabízí k prodeji práce dětí, které vyrábí během hodin ve škole. Kdo je ale ten, kdo si výrobek zaplatí a odnese domů? Je to většinou rodič, který chce potěšit svoji ratolest. Na Jedlině toto ale nebylo možné, i když by rodiče určitě rádi udělali radost svým dětem tím, že si zakoupí jejich ruční dílo, neměli na to prostředky. Proto jak už jsme se zmínili výše, byla veškerá díla prodávána po více kusech do mateřských školek a nejrůznějších institucí, které výrobky dokázaly peněžitě ocenit. Druhá věc, nad kterou bychom se měli pozastavit, je již několikrát zmíněná finanční odměna. K výtěžkům na Jedlině jsme se již vyjádřily dostatečně. Ale jak je to s penězi, které škola inkasuje za prodané výrobky dnes?

Je to velice různé, v některých školách mají rozdělené prodejní stánky na třídy a každá třída si prodává pouze svoje produkty a obdržené peníze si třída ponechá jako celek. Tento způsob nám přijde asi jako nejlepší řešení. Žáci jsou stejně jako v jedlinské škole odměněni za práci, kterou vykonali, a už dopředu mají motivaci se při výrobě snažit, co nejvíce to jde. Poté už jen záleží, jak se domluví učitel s kolektivem a peníze vhodně využijí, třeba na nějaký poznávací výlet nebo i společenskou hru do třídy.

Další ze způsobů, který se v současnosti objevuje, vychází z toho, že žáci vyrábí veškeré svoje výrobky pro školu jako instituci. Tudíž se pak nerozlišuje, kolik toho jaká třída vyrobila. Předměty se prodávají hromadně jako produkt vytvořený ve škole a tomu odpovídá i zisk, protože všechen získá škola. Ta si s ní už může naložit podle svého. Někdy chce odměnit žáky za práci například kinem či jiným kulturním programem, v mnoha případech však většina peněz padne na nejrůznější školní výdaje, jež však žáci neumí tolik ocenit a nemají k tomu takové pochopení. Jen si představme žáka třetí třídy, který se snaží, aby na vánoční jarmark vytvořil překrásný adventní věnec, který by se prodal za co nejvyšší cenu. S jakou pečlivostí si musí dávat záležet, když ví, že za získané peníze pojedou celá třída na exkurzi. Nebo na druhé straně žákyně, která vynaloží úplně stejné úsilí, pak zjistí, že věnec se sice prodal, ale ona ani její kamarádi za to odměnění nebudou, protože se za získané peníze koupili nové židle učitelům do kabinetu. Vybavme si to dětské zklamání a demotivaci do příštích let. To by se zajisté v jedlinské Dílně lidskosti nestalo. I když člověk nikdy neví, avšak žádný z pramenů ani literatury o ničem podobném nemluví.

Řada učitelů a zvláště pak ředitelů by se nad tímto měla zamyslet a uvědomit si, za jakým účelem koná oné slavnosti a trhy. Záleží na každém, co si z toho odnese. Určitě ale stojí tento přístup za uváženou. Je to také jedna z věcí, která by mohla současné školy inspirovat a žáky více zmotivovat k tvoření. Je veliká škoda, že v posledních letech zanikají na základních školách dílny a ruční práce, kde se děti naučily spoustu užitečných věcí do praktického života.

I přestože byla Jedlinská škola známá po celém okolí i dále, byla v roce 1923 po 15. letech bytí pro malý počet žáků zrušena. Jedním z důvodů byl i fakt, že byla zřízená nová česká škola v sousedních Petrovicích. A tak mladší děti z Jedliny navštěvovaly tuto školu a starší chodili do měšťanské školy v Klášterci nad Orlicí. Uzavřením školy na Jedlině končí jedno z nejkrásnějších a nejplodnějších období reformního učitele Antonína Kavky. S Jedlinou se však loučil velmi těžce, jak nám dokazuje ve svém spise: *„Cítil jsem marnost pobytu na Jedlině: klidu tam již nenaleznu. Jedlině jest konec. Děti mi scházejí. Bylo by to koketování s minulostí, kdybych tam dojížděl. Nemohu se radovati tam, kde jsem prožil dříve tolik radostí mezi dětmi, když tyto mi nyní scházejí. Toužím po výraze a nenalézám ho. Namáhám se, marně. Jsem nešťasten tímto štváním z místa na místo. Říkám každému, že půjdu domů, že budu pracovat na poli. Učiním tak. Ale dosud se zmítám nerozhodně.“*⁵⁶

Z těchto slov je cítit velký zármutek a zklamání z uzavření jedlinské jednotřídky. Proto se Antonín Kavka rozhodl, že se i s rodinou přestěhuje, nechtěl již zůstat, tam kde by mu všechno připomínalo krásnou minulost. Na žádost byl přeložen do nedaleké vesnice Studené spadající pod Jablonné nad Orlicí, tudíž stále zůstal ve svých milovaných východních Čechách.

A jelikož tu byly podobné životní podmínky jako na Jedlině a Antonín Kavka byl muž vytrvalý a zarputilý do své práce, rozhodl se přemístit svoji dílnu lidskosti sem. Tudíž veškeré truhlářské a řezbářské vybavení, které bude potřebovat pro pokračování ve svém snu. Děti a rodiče na Studeném byli stejně nadšeni jako jedlinští. Kavka si byl vědom toho, že když zůstane stále u stejných hraček, brzy to kupující omrzí, a proto je nezbytná určitá inovace. Kromě již zmiňovaných chaloupek, figurek, slepiček, kuřátek, stromečků a nejrůznějších truhliček a krabiček

⁵⁶KAVKA, A., *Rukopis-Život věčný*, Jedlina 1919-1925.

zařadil něco úplně nového. Žáci na Studeném začali vyrábět vtipné postavičky z bukových větviček, a to že nebyly úplně rovné, ale spíše zajímavě zkřivené jim hrálo do noty.⁵⁷ Těmto figurkám začali místní přezdívát mátohami, nejspíše jim svým abstraktním postavením a vzhledem připomínaly postavy z pohádek či starověkých bájí a pověstí.

Stejně jako na Jedlině byli lidé z tvoření karikatur nadšení a považovali to za jednu z nejděčnějších prací, kterou mohli dělat. A není se čemu divit. Pokroucené větvičky přímo povzbuzovaly k tvorbě nejrůznějších postaviček lidí nebo zvířat. Při tvorbě figurek mohli volně nechat plynout svoji fantazii. Každý spatřoval v kusu dřeva něco jiného, na jedné straně stačilo jen něco málo zabrousit, na druhé se zas kousek větvičky přidalo a byl tu panáček jak vyšitý. Během výroby těchto panáčků se nesl po třídě smích a každý se v této práci našel, protože se nedalo pranic zkazit.⁵⁸

Dobrou atmosféru a humor ve třídě během dělání těchto panáčků můžeme jen potvrdit. Již během studování spisů Antonína Kavky nás tato práce velice zaujala a toužili jsme ji vyzkoušet i u dnešních dětí. Během pracovních činností v 5. třídě na Základní škole v Libchavách jsme věnovali jedno odpolední vyučování tvoření právě Mátohám. Místo tělocviku v tělocvičně jsme šli na krátkou zdravotní vycházku do místního lesa, kde si děti posbíraly různé větvičky, ani nebyly všechny z bukového dřeva, nicméně to ničemu nevadilo. Někteří si nasbírali i jedličí, listí a šišky, kterými postavičky ozdobí. Už během procházky jsme si povídali o Mátohách, kde se vzalo toto označení a jak je vyráběly právě děti pod vedením učitele Antonína Kavky na Studeném.

Samotná dvouhodinovka pracovních činností utekla jako voda a jak sám psal učitel Antonín Kavka, nesla se ve znamení smíchu a dětského nadšení. Každý si v kousku dřeva našel něco jiného. Někdo v něm spatřoval známou postavičku z italské pohádky Pinocchio, někdo ze šišek tvořil sovičky a jiní tam měli panáčka s hrbem na zádech. Dětská fantazie je opravdu bezmezná. Abychom šli dětem příkladem, pracovali jsme i my. I když s přiznáním, že naše výtvořky nebyly tak povedené a hezké jako ty dětské. Děti hodnotily práci velmi pozitivně, říkaly, že je výroba bavila a hodně jim to připomínalo dětské tvoření zvířátek z kaštanů, které dělaly často v

⁵⁷BEDNÁŘOVÁ, M. *Pedagogické dílo Antonína Kavky*, Liberec 1997, s. 15.

⁵⁸KAVKA, A. *Rukopis-Mátohy z bukových křiváčků*.

mateřských školách. „*Mě se to moc líbilo. Ale musela jsem chvíli přemýšlet, co mám z větvičky udělat. Nakonec jsem ji nabarvila na modro a udělala slona.*“⁵⁹ Takto se k pracovním činnostem vyjádřila jedna ze žákyň během hodnocení a sebehodnocení na konci hodiny. I s vědomím, že figurky nebyly jako od dětí ze Studeného, neboť v naší škole není takové truhlářské vybavení a děti nemají s touto prací takové zkušenosti, jsme byli velmi potěšeni s průběhem vyučování a samotnými výslednými pracemi, které jsme si vystavili ve třídě. Děti se seznámily s krátkou historií školství z okolí Orlických hor a vyzkoušely si i podobnou práci, kterou dělali jejich vrstevníci skoro před sto lety. I když my jsme měli výhody v používání akrylových barev, tavných pistolí a podobných pomůcek. Mimo samotného tvoření panáčků z přírodnin, jsme na naši práci navázali i v další hodině českého jazyka, kde jsme probírali báje a pověsti. Úkolem dětí bylo vymyslet si název své Mátohy a k tomu krátký příběh, například jak strašila nebo pomáhala lidem (viz. Příloha C).

Kromě samotné výroby, kdy byla posilována dětská kreativita a ruční schopnosti, se Antonín Kavka zaměřil ve třídě i na mezilidské vztahy a především postoj zdravého člověka k nemocným a postiženým. Právě na daných figurkách si mohli ukázat, že i když nemají obě nohy stejně dlouhé, jsou stejně hezcí a dokážou být zábavní jako ti ostatní. Na různých příkladech ukazoval žákům, jak by měli nemocným a slabším pomáhat. Společnost zdravých podle Kavky by mohla pomoci, pokud poskytne potřebným výchovu ve zvláštních ústavech, kde budou od dětství odborně léčeni a umělecky vychováváni. A až z nich v dospělosti vyjdou ven, nebyli by už tak slabí, ale vyrovnali by se zdravým, mezi kterými by mohli v určitých zaměstnáních i pracovat. Proto byl velkým podporovatel Jedličkova ústavu v Praze.⁶⁰ On sám se snažil zapojovat invalidy a lidi na podpoře do svých projektů. Pomáhalo to jak jim v jejich tíživé situaci, tak také dětem, které se učily spolupráce a vzájemné sounáležitosti a pochopení. Tuto myšlenku se snažil praktikovat už od ledna 1920, kdy mohl s pomocí ministerstva školství a okresní správy politické v Žamberku na Jedlině otevřít hračkářský kurs viz kapitola výše. Invalidé a nezaměstnaní, se tak mohli učit mezi dětmi. Přípravovali jim na šindelce dřevo, z kterého vyřezávali chaloupky a děti je posléze ve škole nebo i doma omalovávají. Jiní dělníci, z nichž

⁵⁹KATEŘINA, žákyně 5. třídy, *Pracovní činnosti- Mátohy*, 10. 4. 2017, Dolní Libchavy. (jelikož není žákyně plnoletá, není uvedeno její celé jméno).

⁶⁰KAVKA, A., *Na pouti*, in *Měsíčník Dorostu Červeného kříže*, r. 5, č. 7, Praha 1925, s. 91.

jeden byl beznohý tesař, vyráběli napodobeniny nábytku podle starých lidových vzorů. Ten děti rovněž zdobily. Pro děti to byl nejmilejší obor, protože se v něm každý mohl ukázat, co umí. Vyrábění předmětů pro ně bylo těžší, a proto bezvadně fungovala výše uvedená spolupráce s invalidy, lidmi bez práce a rodiči. Antonín Kavka zapojil i starší občany, pro ně však bylo těžké naučit se pracovat samostatně, proto byl jejich úkol prostý, ale ne méně důležitý. Jejich úkolem bylo snažit se řemeslně vyrábět dětské návrhy ve větším množství.⁶¹

Stejně jako hračky pocházející z Jedliny měly úspěch doma i v zahraničí dřevěné figurky ze Studeného. Nejvýznamnějším rokem pro Kavku a pro místní byl rok 1925. Sice už nebyla výroba v takovém množství jako v předcházejících letech, ale stalo se mnoho důležitých událostí. První z nich byla na začátku března, kdy prezident Tomáš Garrigue Masaryk slavil 75. narozeniny. K této příležitosti chlapci ze Studeného v čele s učitelem vyrobili z borového a modřínového dřeva a kůry celou vesnici. Vyřezali malé chaloupky, kostel i školu. Přesně tak jak to vypadá u nich na dědině. Vše vložili do dřevěné krabice, kterou posypali borovými pilinami. Na víko zhotovili okrasné věnování a ozdoby. Takto krásný a ručně dělaný dárek nechali zaslat panu prezidentovi k jeho jubileu.⁶² Zda měl prezident z dárku radost, se již dnes nedozvíme, ale žáci mu tím jistě chtěli naznačit jejich přívětivost a oddanost ke své zemi, především tedy k visce, ve které žijí.

Druhou událostí, která zviditelnila Dílnu lidskosti a proslavila Antonína Kavku a jeho hračkářské umění, byla Mezinárodní výstava moderních umění a dekorativních a průmyslových předmětů v samotném městě lásky a umění v Paříži. Jak již jsme se zmiňovali v předchozí kapitole, zde obdržely hračky krásné druhé místo a tím i uznání ve světové konkurenci.

Než hračky dorazily do hlavního města Francie, musel je posoudit Československý svaz díla v Praze. Tam Kavka poslal nejlepší výrobky z dílny vyrobené na Jedlině a ve Studeném.⁶³ (viz. příloha D). Poté co pražská komise

⁶¹ ČÁLEK, F., KÁDNER, B., *První sjezd Československého učitelstva a přátel školství v osvobozené vlasti*, Praha 1921, s. 80-84, 252.

⁶² Tamtéž, s. 92.

⁶³ JIRÁSEK, JAN: *Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka*, Vysoké Mýto 1986, s. 4.

uznala výrobky za reprezentativní, poslala je ke svým pařížským kolegům a tam se jim tedy dostalo již zmiňovaného uznání.

Jedno přísloví říká, že v nejlepší se má přestat a tak to bylo i s jedlinskými hračkami. Bohužel pařížskou výstavou došly hračky k samotnému vrcholu a pak už následoval strmý pád. Snižovala se výroba, jelikož nebyl odbyt a nakonec došlo k úplnému zastavení produkce. V jednom roce, tak Dílna lidskosti oslavila mezinárodní úspěch a vzápětí na to i těžký pád s definitivním koncem. Kavka na Studeném ještě několik let působil, dokud neodešel na nové učitelské místo na Mělnicku (viz. kapitola 2.2 Učitelská kariéra). Tak skončilo pro Kavku a pro jeho žáky jedno z překrásných období.

3.4 Výuka ostatních předmětů dle A. Kavky

Antonín Kavka nevyučoval pouze ruční práce, o kterých jsme posledních několik stránek mluvili, byl to plnohodnotný učitel vyučující všechny předměty. Prosazoval výchovu, která se neomezovala pouze na ruční práce a malbu, ale přispívala k získání určité kultivovanosti dětí a projevovala se v jejich vystupování. Kavkovým důležitým cílem ve výuce byl správný a přirozený rozvoj dětské duše. Již v předchozích školách uplatňoval nebo se alespoň pokoušel uplatňovat některé své pedagogické názory (viz. kapitola 4 Pedagogické smýšlení A. Kavky). Ale až na Jedlině jim mohl dát volný průchod a učit podle svých představ s pokrokovými metodami. Podívejme se na to, jak vypadala výuka některých předmětů v jedlinské expozituře.

I dnes je za jeden z nejdůležitějších předmětů považován jazyk mateřský, český. I Kavka chtěl, aby se děti naučily správně vyjadřovat jak psanou tak i mluvenou formou. V hodinách jazykového vyučování se rozlišoval slovní fond především četbou a rozborem čteného a na to navazujícími mluvnickými cvičeními. Kavka byl přesvědčen, že dítě rádo vyjadřuje o svém vnitřním životě slovy. Slovné vyjadřování, sloh, považoval za jeden z nejdůležitějších vyučovacích předmětů. Jelikož slovné vyjadřování nemá být pouze předmětem, ale má být duchem celého

vyučování. Protože vkusné a účelné vyjadřování má být snahou, jež proniká do všech předmětů. Nikdo by je neměl omezovat a zasahovat jim do jejich osobitého stylu.⁶⁴

Jak se všeobecně ví o dětech, dokážou pochytit daleko více věci než dospělí. A Tak by měli mít prostor pro volné vyjádření svých myšlenek a pocitů. Žáci se učili samostatnou kritikou, jak na svých pracích, tak na pracích svých spolužáků. Doma psaly koncepty a po školní kritice to mohly teprve začít přepisovat na čisto. Žáci byli vedeni k vědomí, že vše co napíší, musí být upotřebitelné. Nejčastěji tedy byli nuceni psát dopisy, žádosti nebo příspěvky určené do tisku. Prostě něco, co je hodnotné a pro čtenáře přínosné. Bylo napsáno mnoho slohových prací, které byly publikovány v různých časopisech, Zlatá brána-časopis pro děti nebo i v dalších výchovných a vzdělávacích časopisech Děti si dávaly na svých tvorbách opravdu záležet. Psaly o své lásce k přírodě, k víscce, kde žijí, ale nezapomínaly ani na školu. Většina básniček je velmi pozitivně naladěných a jsou plně dětské naivity a dětského pohledu na svět. Autoři nezapomínali ani na ilustrace a kresby. Většina slohových prací pocházející z Jedliny je zdobena ornamentálními perokresbami a překrásnými obrázky (viz příloha E). Nejvíce literárních památek se nám dochovalo od žákyně Marie Dolečkové, v jejichž dílech pomůže nalézt onu zmiňovanou lásku k vlasti a dědině.

Jelikož Antonín Kavka zaměřoval svoji výuku velmi prakticky, tak tomu odpovídaly i hodiny matematiky a počtů. Vycházel z prostředí, ve kterém děti žily a pracovaly. Mnoho příkladů poskytovala samotná výroba hraček. Byly to účty a výrobní kalkulace, dále výpočty společných vydání při výletech a zájezdech, jak již jsme o tom mluvili. Děti si na příklad musely spočítat kolik panáčků a krabiček musí vyrobit, pokud výlet bude stát tolik a tolik peněz. Jiný druh příkladu mohl vypadat, že se učitel zeptat, kolik peněz stojí kuřáka na Jedlině cigarety, když za den vykouří určitý počet. Kavkarazil tvrzení, že zdarem každého podniku je správný počet. Je to také základem životního úspěchu, neboť všechno v životě je počet.⁶⁵ Počty na Jedlině měly být nejpraktičtější občanskou naukou. Učitel Antonín Kavka nepoužíval během vyučování počtů žádné učebnice, raději spoléhal na své příklady. Život na Jedlině mu a jeho žákům poskytoval mnoho příkladů, že učebnice nepotřeboval. Pociťoval k nim nelibost, neuznával totiž logický postup, který se opíral o systémy

⁶⁴ŠAŠEEK, A., *Protokol III. sjezdu pokrokové mládeže, Studentské revue*, Praha 1912, s. 156.

⁶⁵KAVKA, A., *Rukopis-Jedlina 1909/1910*, s. 10.

zdánlivě vědecké, promyšlené. Domníval se, že tyto systémy se neopírají o dítě a tudíž je nevzdělávaly. Kavka vyzdvihoval činnou matematiku, která se stále častěji vrací do školy i dnes.⁶⁶ Veškeré věci, které si děti můžou takzvaně osahat, a s kterými přijdou do kontaktu, jim dávají daleko více než, samotné počítání příkladu z početnic. Podle Kavky byly veškeré učebnice nejenom na matematiku pedagogickým hříchem, učitel se může nechat inspirovat, ale lehce se mu může stát, že se nechá unést a sáhne po lehce vyšlápnuté cestičce a jeho výuka bude šablonovitá. Vždyť ani dnes, i když mnoha učebnic nabízí různé didaktické hry a zábavu, neměl by učitel vyučovat jen podle ní. Jistě by to bylo pro něj velmi pohodlné a bez práce, ale popravdě si řekněme, jak dlouho by naše hodiny žáky bavila. A bavila by výuka i samotné učitele. Vždyť práce učitele není kolikrát ani zaměstnání nýbrž poslání, které naplňuje jak dětské duše, tak i duše vyučujících. A pokud učitel vidí výsledky několikaletého snažení, je potěšen. „*Zraje ovoce čtyřletého péče a práce. Při výrobě i při prodeji moje bývalé žáčky dobře počítají a poctivě kalkulují.... Dokud budou mé žáčky tvořit jako dosud samostatně, dokud budou pilně pracovat a dobře počítat, úspěch budou mít. Neboť to je základem zdaru a úspěchu.*“⁶⁷

I přestože na Jedlině nepostupovali podle nějaké schválené učební osnovy, nezanedbávali, podle Kavky, ani jednoho početního způsobu, úředně předepsaného obecné škole. Jedlinské děti uměly opravdu dobře počítat. Naučily se počítat nejen ve škole, ale byly vybaveny natolik, že svoje početní úvahy mohly využívat i v budoucím životě. Před každým důležitým krokem a podnikem, jenž je čekal, byly zvyklé kalkulovat, zamýšlet se počtářsky, co vidí, co slyší, o čem čtou.⁶⁸ Jednoduše ve všech společenských a hospodářských jevech byla a je potřeba matematika, ať už ji vidíme přímo, či je za něčím schovaná.

Kromě učitele a žáků přicházelo do školy také mnoho návštěvníků z blízkého ale i širšího okolí. Byli to turisté, učitelé, ale i umělci nebo sociální pracovníci. Většina z nich měla stejný cíl, seznámit se s moderní výchovou a vzděláním nebo podívat se na lidovou tvorbu hraček. Tyto návštěvy byly hodnotné, jak pro samotné návštěvníky, tak i pro žáky, kteří se setkali s lidmi, s kterými by se za normálních situací nepotkali. Návštěvníci byli překvapeni a velmi oceňovali, mnohdy se až

⁶⁶BEDNÁŘOVÁ, M. *Pedagogické dílo Antonína Kavky*, Liberec 1997, s. 14.

⁶⁷KAVKA, Antonín, *Rukopis*, Jedlina 1919-1925, s. 8-12.

⁶⁸Tamtéž, s. 14

podívovali, jak je možné, že na takové horské samotě a ještě ke všemu v jednotřídce, mají děti tak kultivovaný projev a slušné vystupování. Nebylo tomu totiž tak, jak si hodně lidí představovalo. Dětská výchova se nezaměřovala pouze na ruční práce a malbu, o čemž jsme se již přesvědčili v předchozích odstavcích. Děti dokázaly klidně a přirozeně hovořit jak se svými sousedy, s rodiči, tak i s panem učitelem nebo s ostatními vzdělanci, kteří se na ně přijeli podívat.⁶⁹

⁶⁹Tamtéž, s. 23-27.

4 Pedagogické smýšlení A. Kavky

4.1 Dítě jako improvizátor

Antonín Kavka se netajil tím, že práce učitele byla pro něj potěšující a přinášela mu radost. Vyjadřoval se takovým způsobem, že „*dítě jest umělec prvního řádu: Prostota citu a syntéza postřehu.*“⁷⁰ Pokud tedy k dítěti přistupujeme s láskou, oddaností a touhou, dochází k symbióze, kdy se děti učí od nás a zároveň my od nich. Jak jsme se již zmiňovali v předcházející kapitole, Kavka kladl velký důraz na správný a přirozený rozvoj dětské duše. A to by mělo být cílem všech učitelů i v dnešní době. Uvědomit si, že každé dítě je individuální, v každém dítěti je něco jedinečného, co bychom měli rozvíjet a ne potlačovat, jak se někdy děje.

Z jeho zápisků vyplývá, že dítě se učí samo, vlastním pozorováním a zkoumáním, což je pro něj daleko cennější než vnucené a násilné vtiskování učiva. Odsuzuje čas strávený ve školních lavicích, z kterého jsou děti pouze znechucení a zprotivěni, tudíž navázat jakýkoli zájem o výuku je až nadlidský úkol. Nejlépe pro Kavku bylo ponechat vše náhodě a improvizovat, neboť jak on říkal, dítě je velký improvizátor a učitel by tím měl být tedy taky.⁷¹ Z čehož vyplývá, že učitel by měl pouze vzněcovat, ale nenutit děti do svého zájmu. Měl by se nechat dětmi vést. Samozřejmě s tím úzce souvisí i prostředí, protože v příjemném prostředí se žáci cítí bezstarostně a klidně.

Kavka byl přesvědčen, že klasická dnešní škola, samozřejmě mluvíme-li o době dvacátých let dvacátého století, ubíjí přirozenost dítěte. Toho dítěte, které přichází do školy v šesti letech, tudíž v období, kdy je velmi pohyblivé, tvořivé, stále činné a jeho mozek je plný různých podivných myšlenek, které dospělý člověk nedokáže pochopit. V mnoha ohledech to evokuje francouzského spisovatele A. de Saint-Exupéryho, který podobné myšlenky zmiňuje v některých svých knihách například v *Malém Princovi*. Tato kniha je plna takových myšlenek, jednou z nich je, že dospělý člověk zapomíná rychle na období svého dětství, právě i kvůli velkým nárokům z venčí. Všichni chtějí na dětech jen matematiku, zeměpis a dějepis a úplně zapomínají na to, co chtějí děti. Na to se už nikdo neptá a dětská fantazie je tím

⁷⁰KAVKA, A., Rukopis-Jedlina 1909/1910, s. 4.

⁷¹JEDLINSKÝ, Antonín, *Na Prázdninách*, in *Volný list mladé generace učitelské*, r. 2, č. 10, Praha 1913, s. 231

potlačována.⁷² Každé dítě potřebuje prostor, k tomu aby se mohlo volně vyjadřovat a dávat najevo svoje názory, postojte k věcem, které vidí kolem sebe a které nějakým způsobem jeho mozek zpracovává. Kavka se rád vyjadřoval slovy francouzského spisovatele Charlese Baudelaira, který prý pravdivě vystihl dětskou kreativitu a dětského ducha slovy dítě jest umělcem. Podléhá všemu s úžasem a je zcela ovládáno svoji citlivostí.⁷³

Kavka byl přesvědčen, že školou nejvíce trpí dětská vůle, jež se přímo ochromuje. Fyziologickými základy vůle jsou pohyby. Škola omezuje pohyb, přímo brání vůli rozvíjení. Dítě je z kázně nuceno sedět a trpně poslouchat. Dítě si tak zvykne a stane se pokojným, čímž utlumí svoje potřeby. Děti jsou v lavicích nuceni poslouchat a slepě memorovat a opakovat, co jim učitel říká nebo přečte.⁷⁴ Nedochozí tam k žádnému dětskému zamyšlení a dítě tak ztrácí svoji pozici improvizátora.

4.2 Vyučování v přírodě

„Miluju volnou přírodu, která vlévá v mysl jas, a milující pohyb, kterým se tvoří nové myšlenky a rodí popudy k činům.“⁷⁵ A z toho důvodu, že nepřál příliš zavžené místnosti, která podle něho ducha sklíčuje a omezuje a zabraňuje volnému pohybu dítěte. Nejlepší, co mohl pro své děti udělat, bylo podle Kavky vyučovat děti v přírodě. Děti tam prý lépe vnímají veškeré informace, na čerstvém vzduchu se jim lépe prokrvuje mozek a jsou stále bdělí.

V přírodě se dá tak vyučovat jakýkoli předmět. Pro přírodopis je venkovní vyučování jako dělané. Žáci vidí veškerou faunu a floru přímo. Naučí se soužit s přírodou a vážit si jí. Zrovna tak zeměpis se dá lépe vyučovat venku, kde si děti můžou rozprostřít mapu na zelenou cestu mezi poli a ukazovat si směr. Povídat si o tom, kde se nachází jaké město a také co v něm můžou žáci vidět. K tomu slouží také samotné exkurze na zajímavá místa, ať už v okolí, které děti díky procházkám s učitelem znají. V Kavkově případě to bylo na nedalekou Zemskou bránu, kde si povídali pověsti o Ledříčkovi nebo i výlety po celé republice. Žáci tím poznávají

⁷²SAINT-EXUPERY, A. *Malý princ*, Praha 2014, s. 8.

⁷³LEVÝ, O., *Baudelairova estetika*, Praha 1998, s. 35-35.

⁷⁴KAVKA, A., *Rukopis-Hromadné vyučování*, 1925, s. 1-3.

⁷⁵ŠAŠEEK, A., *Protokol III. sjezdu pokrokové mládeže, Studentské revue*, Praha 1912, s. 152-155.

nová místa, na která by se samy nebo s rodiči nepodívaly. O nich pak můžou psát ve slohových dílnách a během výtvarné výchovy zaznamenat obrazně, co viděly. Se zeměpisem úzce souvisí i dějepis, během zmiňovaných exkurzí se děti seznamují s historií daného místa a s persony, které jsou pro něj charakteristické. Mimo výletování je ale i vhodné, vyprávět si historii v tichých lesních koutech nebo i na polích, protože právě tam se odehrálo mnoho z minulosti. „*Takto vychovávaní lidé budou si vážit slunce, vzduchu a darů země a budou se veseliti po práci jemně a ušlechtilé.*”⁷⁶

Výchova a vzdělávání s blízkým stykem s přírodou v dětech vzbuzuje lásku, estetické uvědomění, porozumění a harmonii. Proto ani dnes bychom neměli na tuto možnost výuky v přírodě zcela zatrhovat. Ne vždy to jde, ale pokud máme tu možnost, měli bychom ji využít. Ať už například během anglického jazyka, kdy jdeme s dětmi do parku a tam si anglicky povídáme nebo popisujeme věci, které vidíme, je to pro děti něco nového a určitě je hodina zaujme daleko více než každodenní sezení v lavicích.

4.3 Učitel jako průvodce

Antonín Kavka během své mnoholeté učitelské praxe poznal množství pedagogů a mnozí z nich na něho měli určitý vliv. Ke každému názoru přistupoval s vážností a žádný se nepokoušel znehodnocovat bez pečlivého zvážení. Na Kavkovy myšlenky zapůsobilo i různé prostředí, ve kterých žil a která poznal. Na svou dobu byl velmi pokrokovým učitelem, který za své někdy až odvážné názory bojoval a prosazoval je. I když se setkával s negativními ohlasy od svých kolegů a nadřízených, před překážkami necouvl a šel dál za svým cílem. (viz kapitola 2.2 Učitelská kariéra). V jeho pedagogické činnosti ho ovlivnili i jiní zkušení učitelé a lidé, kteří se na výchově a vzdělávání dětí a mládeže nějakým způsobem podíleli. Sám se rád vracel k názorům Jana Ámose Komenského, Josefa Úlehly aj.

Nejvíce se na jeho pedagogické životní dráze podepsala léta strávená na Jedlině a na Studeném. Tyto léta on sám považoval za nejvýznamnější a nejpłodnější z pedagogického hlediska. Z našeho pohledu to nebyla plodná léta jenom pro našeho

⁷⁶ Tamtéž, s. 160-170.

aktéra, ale také pro školství obecně. Neboť jeho pedagogické názory se odrážely ve všech kruzích výchovy a vzdělávání.

Antonín Kavka byl přesvědčen, že učitelské povolání není ani tak zaměstnání jako poslání, a proto není vhodné pro každého. Je zřejmé, že k učitelskému zaměstnání měl vřelý vztah a takto se k tomu vyjadřoval.: *„Učitelem dobrým může býti člověk zvláště vybraný. Musí to být spíše umělecky nežli vědecký temperament. Svým založením se musí blížit dětem. Musí být zdatným tělesně i duševně. Má studovati vědecky i pracovati umělecky, totiž tvořiti dětem přitažlivý svět duchovního života. Má být kreslířem, básníkem, hercem, hudebníkem, i praktikem. Jest potřeba vybírati ke stavu učitelskému lidi opravdu schopné, kteří se věnují těžkému, však také radostnému povolání s lásky a ne jen z řemesla, jak se dnes namože děje.“*⁷⁷

Pokud se nad tímto verdiktem pozastavíme, učitel by měl být skoro nadčlověk. Učitel by měl být schopný všechny tyto uvedené vlastnosti skloubit a předávat je dál dětem. My dnes dělíme učitele na ty, kteří jsou zaměřeny na svůj obor a z toho se snaží žákům či studentům předat, co nejvíce. Avšak kvůli své vášni k oboru zapomíná na žáky jako takové. Tento typ učitelů nazýváme logotropové. V opačném případě, tedy kdy se učitel snaží přiblížit a co nejvíce porozumět žákům, třeba i na úkor probíraného učiva říkáme paidotropové. Pokud jedna z uvedených hledisek učitele převažuje, v obou dvou případech trpí žák. Tedy Kavkovo hledisko, že by učitel měl být jak vzdělaný a zároveň založený duševně je opravdu náležitě podané vysvětlení. Také to že učitel by měl být hercem, každý z nás, kdo se někdy postavil před třídu plnou žáků, aby je něco naučil, ví, že je to jako postavit se před divadlo plné lidí, kteří očekávají, že se během vystoupení nebudou nudit, něčemu přiučí a možná se i pobaví. Zároveň herec v podání učitele je nervózní, protože každá hodina je jako premiéra, nikdy nevíme, co nás čeká. I kdybychom látku učili stejným způsobem již po stý, nikdy to nebude stejný. Každé publikum se chová a reaguje jinak a tomu se musí přizpůsobit i herecký výkon a reakce účinkujících.

Kavka byl přesvědčen, že stejně jako se reformuje školství a škola, měl by se reformovat i učitel. Škola se postupně přibližuje životu a učitel by měl být důležitým činitelem v tomto přerodu. Učitel by měl velmi dobře znát jak své studenty, tak také

⁷⁷ŠAŠEEK, A., *Protokol III. sjezdu pokrokové mládeže, Studentské revue*, Praha 1912, s. 172.

jejich rodiče a poměry, ve kterých žijí. Měl by se stýkat se všemi lidmi v okolí, vzájemně se navštěvovat a vyvíjet dobré vztahy mezi rodiči a školou. Vzájemným stykem získávají k sobě obě strany důvěru, která je klíčová jak ve výchově, tak i ve vzdělání. Takový to vztah se Kavkovi podařilo navázat právě na již několikrát zmiňované Jedlině, kde našel harmonické souznění s místními obyvateli. Všichni tam žili jeden pro druhého, když někdo potřeboval s něčím poradit nebo pomoci nebál se říci sousedovi. Každý byl uchem i okem místní osady. Je jasné, že ve větších městech to úplně takhle nefunguje, ale učitel se musí snažit, co nejvíce spolupracovat a ne jenom učitel ale i škola jako instituce by měla mít dobré vztahy s rodiči svých žáků. Podle Kavky ideální škola, jakou by si on představoval a jakou se snažil učinit z jedlinské expozitury se musí co nejvíce přiblížit rodině. Protože čím blíže rodině, tím blíže je učitel svým žákům. A tak nebere dětem jejich dětství. Každý totiž ví, že u většiny dětí převládá citová stránka nad stránkou rozumovou.

Zpátky, ale k reformě učitelského povolání, aby bylo ideální podle Kavky. Již několikrát jsme v diplomové práci uváděli skutečnost, že Kavka byl velkým příznivcem vyučování mimo třídu, tedy nejlépe někde v přírodě. Druhá věc, kterou chtěl změnit, byl samotný přístup učitele k výuce, jeho metodika a přednes. Byl přesvědčen, že strohé předříkávání z učebnic dětem absolutně nic nedává. Je to pouhé mechanické vtlačování předepsaných vědomostí dětem do hlav. Což v nich ubíjí člověka, akorát jim to škodí a ničí to jejich osobnost (viz. kapitola 4.1 Dítě jako improvizátor). Mnozí učitelé s tímto přístupem taktéž nesouhlasí a snaží se o změnu systému. Ale někteří jsou zvyklí jet v zajetých kolejkách a nechtějí nic měnit. Kavka byl přesvědčen, že učitelé jako takoví jsou zbabělí a nikdo ho nepřesvědčí o omylu, protože každodenní zkušenost mluví proti nim. Problém tkví v tom, že jsou úplně oddáni systému a ten je zotročuje, stejně jako zotročuje žáky. „*Jsou mu oddáni za suchou kůrku, kterou jim za namáhavou činnost hází. Bojí se o tuto kůrku a plní vůli svých nadřízených.*”⁷⁸ Vidíme, že Antonín Kavka nechodil daleko pro slovo, jak věc viděl, tak ji řekl nebo zapsal. Zároveň už dříve stejně jako dnes můžeme spatřovat nespokojenost s učitelským platem za práci, kterou odvádějí. Mezi učiteli se objevovaly hlasy nespokojenosti vyvolané po větší odměně. A ty by právě měly rozhýbat stát, který by měl dělat vše proto, aby je uspokojil. Protože pokud budou

⁷⁸KAVKA, A., *Rukopis-Hromadné vyučování*, 1925, s. 7.

učitelé spokojeni, budou svoji práci vykonávat s radostí, s nadšením a především s elánem, což poznají i děti. Protože spokojený učitel rovná se spokojený žák a jeho rodič. Není to tedy jen záležitost poslední doby, ale už dříve řešily problémové platy učitelů a jejich zlepšení. Kavka pokládal za problém, že lidé z venčí nevidí práci, kterou učitel vykonává, není vidět práce rukama a učitelova, i přestože je velice důležitá a hlavně neodmyslitelná.⁷⁹

Kavka se netajil tím, že si ve škole připadal jako ve vězení, měl pocit, že třídní rutina ho skličuje, což byl také jeden z důvodů, proč chtěl většinu předmětů přesunout ven. Zároveň si byl vědom toho, že se člověk potřebuje celý život vzdělávat a to platí i v případě učitelů. „*My učitelé cítíme nedostatečnost svého vzdělání. Těžko se nám pracuje za takového stavu. Proto chápeme se svépomocí. Navštěvujeme různé kursy a studujeme soukromě, stále.*”⁸⁰ Někteří učitelé ke vzdělání přistupovali stejně jako náš aktér a navzájem si pořádali kursy nebo se navštěvovali a vzájemně se jeden od druhého učili. Jeden z takových kursů Kavka pořádal, byl to kurs hračkářské výroby, nejen pro svoje kolegy, ale i pro obyvatele z Jedliny a okolí (viz.kapitola 3.3 Dílna lidskosti). Věděl, že škola se musí stále inovovat a učitel nesmí usnout na švestkách. Je to taky jen člověk a místo hlavy nemá bezednou studnu nápadů. Proto je prima podívat se na výuku někoho jiného. I v dnešní době probíhají různé semináře pro učitele nebo vzájemné hospitace. Z vlastní zkušenosti člověk ví, že i sebemenší inspirace přivede člověka k novým nápadům a myšlenkám.

Svými pedagogickými názory Antonín Kavka pobuřoval především vysoko postavené školní inspektory a úředníky. Ve své kritice školství, vystupoval i proti plánovaným reformám a školní administrativě. Nepatřil mezi ty, kteří požadovali po všech učitelích univerzitní vzdělání. Podle něho to nemusí být počin k lepšímu. Univerzitní vzdělání totiž není zárukou pravé inteligence, lásky k činnosti a dětem ani k pracovitosti. To podle Kavky tkví vždy jen v osobnosti daného člověka. A vzdělání, ať už akademické nebo univerzitní nedokáže učitele stoprocentně připravit, na to co ho čeká. Nebyl spokojený s tím, jak pedagogické ústavy připravovali budoucí učitele do jejich zaměstnání. Nelíbilo se mu, jakým způsobem je studentům

⁷⁹ Tamtéž, s. 7.

⁸⁰ ŠAŠEEK, A., *Protokol III. sjezdu pokrokové mládeže, Studentské revue*, Praha 1912, s. 169.

předkládána látka a ani se školskou politikou, jaká tam převládala. Každý učitel musí pak dohánět během své praxe vše, co se nenaučil a co mu škola nebyla schopna dát. A až po několika letech si uvědomí, co by od školy ještě potřeboval a začne se u něho objevovat touha a žízeň po vědění a doplnění vzdělání.⁸¹ Je to i logické, během studia si žáci neuvědomují zcela svoji budoucí zodpovědnost učitele a až v průběhu pedagogické praxe, kdy začnou intenzivněji pracovat s žáky, ucítí svoje nedostatky a meze, které by mohli chtít napravit. Dlouho tak v nich jsou špatné návyky, které si s sebou nesou už od útlého dětství.

⁸¹ Tamtéž, s. 169.

5 Závěr

Kromě toho, že byl Antonín Kavka učitelem, zřejmě i velmi dobrým, protože žáci i jejich rodiče ho měli opravdu rádi a navíc dokázal připravit svoje žáky do budoucího života. Byl také obyčejný člověk, který si dokázal všimnout maličkostí. Miloval přírodu, lidi a vše kolem sebe. A díky jeho slohovému umění, dokázal toto všechno přenést na papír. Jeho rukopisy, které se dochovaly, nám dnes skoro po sto letech umožní seznámit se s jeho názory, podívat se na svět skrz jeho oči a v neposlední řadě nás i inspirovat.

V naší diplomové práci jsme se na několika stránkách pokusili přiblížit alternativní školy, něco málo z jejich světové i české historie, jejich význam, fungování a neopomenuli jsme také zmínit několik zástupců z řad tohoto reformního školství. Dále jsme se seznámili s životem Antonína Kavky, tedy s postavou, která dala jméno celé diplomové práci. Seznámili jsme se také s jeho pedagogickou činností, jež ovlivnila jak jeho život, tak také život několika desítek lidí v Orlických horách. Dozvěděli jsme se, že mimo pedagogické působení, byl aktivní také v politickém směru a se svými myšlenkami nestál stranou, nýbrž jako jeden z mála je volně hlásal a nestyděl se za ně. Nezapomněli jsme čtenáře seznámit ani s úspěšnou Dílnou lidskosti, která nejprve sídlila v osadě zvané Jedlina nedaleko Klášterce nad Orlicí a posléze nedaleko Jablonného nad Orlicí v malé vsi zvané Studené. Tedy s dílnou, kterou takto pojmenoval Antonín Kavka se svými žáky, a kde tvořili ony známé „Jedlinské hračky“. A v neposlední řadě jsme se pokusili shrnout veškeré Kavkovy pedagogické názory, které na tu dobu byly velice nadčasové, protože k řadě z nich dospěla pedagogická společnost až v dnešní době.

Pedagogika je společenská věda, která se v průběhu století vymezovala, až se ustálila jako samostatná vědní disciplína. Mezi nejznámějšího pedagoga u nás i ve světě patří „Učitel národů“ Jan Ámos Komenský, jehož pedagogická činnost je inspirativní i dnes. Jednou ze základních kategorií pedagogiky je výchova. Výchova je činnost, která je součástí lidské společnosti od nepaměti. Většina z nás si pod pojem výchova představí definici ze škol. Tedy že je to cílevědomý, zaměřený proces sloužící k formování osobnosti. Ale každý už k tomuto procesu přistupuje po svém.

To je případ i našeho pedagoga. Ten dokázal čerpat pro svou výchovu a práci z darů přírody a uměl jich i dále využívat. Dokázal spojit výchovu dětí s užitečnou výrobou, která přinesla na Jedlinu a Studené naději pro lepší život i chudým místním obyvatelům. Potěšením pro obě strany se stalo, když tato naděje byla přeměněna v opravdovou skutečnost. Kavka spojil umění s ruční prací. A vzniklo něco krásného, užitečného a hodnotného, výroba hraček, která dala lidem práci. Kavka byl velkým příznivcem umění, ale nejednalo se o umění nikterak složité. Nejkrásnější umění podle Kavky bylo umět se dívat kolem sebe s otevřenými očima a dokázat vnímat a zachytit, vše co se kolem nás děje. Abychom si uměli i z prostředí, ve kterém žijeme, najít něco atraktivního, něco k čemu budeme mít vztah. V případě obyvatel orlických hor to byla právě příroda, která je obklopovala ze všech stran.

Cílem diplomové práce bylo seznámení s osobností a životem Antonína Kavky, prozkoumání jeho pedagogické činnosti, politické dráhy a v neposlední řadě i jeho pedagogických názorů. Antonín Kavka neměl jednoduché učitelské začátky, musel se potýkat s řadou nepříjemností. Do cesty se mu stavělo mnoho překážek, jako jeho politické a sociální přesvědčení, světová válka nebo i lidé, kteří měli zcela jiné přesvědčení než on. Díky jeho odhodlanosti a přesvědčení se mu podařilo všechny tyto bariéry překonat a mohl se věnovat povolání, které ho naplňovalo, a viděl v něm určitý smysl.

Jeho vztah k dětem a jejich výchově byl natolik pevný a přesvědčivý, že by mohl být příkladem pro mnoho dnešních pedagogů. Byl učitelem především ve svém srdci a smýšlení. Mnoho začínajících učitelů by potřebovalo takového zavádějícího mentora, jakým byl právě Antonín Kavka. Často se stává, že přijde čerstvě vystudovaný absolvent plný nápadů a nadšení do práce, ale bohužel podobný zápal neshledá u svých kolegů, ba právě naopak. Je obklopen vyhořelými učiteli, kteří už na své profesi nevidí nic pozitivního a své neduhy poté hází na nováčky, místo toho, aby jejich zápal povzbuzovali, tak je spíše od práce odrazují a ukazují samé nešvary a stinné stránky tohoto zaměstnání.

Množství problémů, s kterými se potýkal Antonín Kavka, přetrvává do dnešní doby. I přesto, že od jeho působení ve školství uběhlo několik desítek let, stále se české školství nedostalo na takovou úroveň, jak by si Kavka představoval, a pořád se má v čem zlepšovat. Jeden z takových příkladů jsou platy učitelů, které se od jeho

činnosti už mnohokrát zvýšily, ale nedosáhly stále takové úrovně, jakou mají jiní vysokoškolští absolventi a lidé s tak velkou zodpovědností jako jsou zmiňovaní učitelé. S čím ještě Kavka nesouhlasil, bylo strohé vyučování z učebnic. S tímto postupem by se v některých školách setkal i v současnosti. Někteří učitelé sami přiznávají, že je to pro ně samotné daleko jednodušší, protože nemusí věnovat tolik času přípravám. Na čem se poměrně od té doby zapracovalo, je vztah mezi školou a rodiči. Školní instituce se snaží, co nejvíce přiblížit rodičům jejich organizaci a práci, ať už pořádají dny otevřených dveří, školní jarmarky nebo i otevřené hodiny pro všechny, kteří se chtějí podívat na vyučování. Ale asi jen málo z kantorů má takový blízký a otevřený vztah se svými žáky a rodiči jako měl Antonín Kavka. Ve svých rukopisech však nabízí učitelům mnoho cenných rad a návodů, jak tento dobrý vztah vybudovat a hlavně si ho dokázat udržet.

Antonín Kavka svými výchovnými metodami byl vesměs originální a zároveň nadčasový. Řadu z jeho přístupů je možné použít i v dnešní době. Jeho výroba jedlinských hraček učila děti nejenom zručnost, píli a pečlivost, ale zároveň i základy tržní matematiky a hospodaření s penězi. Protože právě s výrobou hraček úzce souvisel i jejich prodej a zisk z prodeje. Děti se učily základy ekonomiky a finanční matematiky. Protože ony samy si musely spočítat, kolik hraček musí vyrobit, aby získaly určitý obnos peněz na cestování za poznáním. Tímto se děti naučily i to, že nic není zadarmo a vše si musí nějakým způsobem zasloužit. A i přesto byly svému učitelovi velmi vděční, protože většina z nich pocházela z velmi chudých poměrů a on jim dal takto příležitost cestovat a poznávat vzdálenější okolí. Kromě výletů byly z vydělaných peněz nakoupeny také nejrůznější pomůcky do hodin. Děti si jich poté daleko více vážily, protože si dokázaly vyčíslit jejich hodnotu. Viděly práci, kterou musely vykonat, než se jim podařilo peníze vydělat. Dnes je situace zcela jiná, některé děti dostávají vše zadarmo a pak si nedokážou vážít věci ani práce někoho jiného. Vše je pro ně samozřejmostí. Proto by se ve finanční matematice daly využít některé z Kavkových postupů. Třeba by se dětské chápání některých věcí změnilo a začaly by se na svět dívat maličko jinak.

Dnešní školství a především učitelé jsou daleko více svázáni složitou legislativou a nejrůznějšími řády, které musí pečlivě dodržovat. Jistě i oni by uvítali větší volnost ve výuce, aby mohli upravit svoje hodiny. Čas od času probíhají na

školách různé projektové dny, kdy se mohou vydováět jak žáci, tak i učitelé. Pro děti je to něco nezvyklého něco nového a učitelé mohou dát volnost svým myšlenkám a vytvořit nevšední hodiny. Třeba podobné těm, které měly jedlinské děti v každodenním pořádku. Jistě i dnes by žáci s entuziasmem přivítali daleko více vyučovacích hodin na čerstvém vzduchu v přírodě. V poslední době stále více rodičů dává své děti do lesních mateřských školek, právě proto, že děti jsou po celou dobu venku na čerstvém vzduchu. Což samozřejmě není možné u dětí, které jsou školou povinné, ale přece jenom by se některé předměty venku vyučovaly snadněji než mezi čtyřmi zdmi (viz. kapitola 4.2 Vyučování v přírodě).

V klasických školách se na řadu změn bude čekat ještě delší dobu nebo k nim třeba ani nemusí dojít. Proto stále více rodičů dává svoje ratolesti do alternativních škol, které nejsou tak sevřeny tradičními pravidly a mají větší volnost ve výchově a vzdělání.

Některé z přístupů Antonína Kavky jsme vyzkoušeli během výuky v páté třídě (viz. kapitola 3.3 Dílna lidskosti). Celý týden jsme nazvali po stopách Antonína Kavky. Naším úkolem bylo zaměřit se na podobné pedagogické metody, které používal právě on. Vyzkoušeli jsme mnoho aktivit, z reakcí dětí bylo vidět, že je hodiny bavily a velmi si je užívaly. Nejspíše to bylo tím, že takovéto věci nedělají každý den, spíše to pro ně bylo zpestření výuky. Ale myslíme si, že by si rychle na tento způsob vyučování zvykly a přizpůsobily se mu. Mimo nových zkušeností, které si děti vyzkoušely prakticky, se dozvěděly i zajímavost ze svého okolí. Většina z nich totiž zná dobře Orlické hory a často je navštěvuje a tak byly rádi, že se o nich dozvěděly něco nového, o co se můžou podělit se svými rodiči. Dle našeho názoru je znalost regionu a regionální historie stejně důležitá jako historie obecná. Děti by se měly zajímat o to, co se dělo a děje v jejich blízkém okolí. Navíc dětem jsou regionální věci bližší a spoustu obecných věcí pochopí až právě na nějakém uvedeném regionálním příkladu.

A právě se znalostí regionu a regionálních dějin úzce souvisel i krátký dotazník, o kterém jsme se zmiňovali v úvodu naší diplomové práce. Zajímalo nás, jak jsou na tom žáci Masarykovy základní školy v Klášterci nad Orlicí. Žákům osmé a deváté třídy jsme položili otázku, zda vědí, kdo je Antonín Kavka a co je Jedlinská škola. Výsledek nás mile překvapil, protože ze 42 respondentů odpovědělo 31

kladně, tudíž že Antonína Kavku a Jedlinskou školu znají. 19 dětí napsalo, že o Antonínu Kavkovi a Jedlinské škole jim povídal pan učitel během občanské výchovy, zbytek se o něm dozvěděl díky svým příbuzným či známým. A ti kteří odvětili, že jméno ani školu neznají, už dnes vědí, o koho se jedná. Neboť po naší návštěvě je učitel zasvětil do historie obce.

Pro zajímavost jsme tuto samou otázku položili studentům vysoké školy Univerzity Hradec Králové. Studenti byli vybíráni náhodně, dotazník nebyl nijak omezen fakultami nebo věkem. Výsledek zde nebyl tak pozitivní jako na základní škole v Klášterci. Z třiceti dotazovaných odpovědělo pouze 9 studentů, že jméno Antonína Kavky a s tím spojenou jedlinskou školu znají. Dva respondenti odpověděli, že si o něm povíдали během pedagogické propedeutiky a zbylých sedm, že se s tím setkalo během učení na státní závěrečné zkoušky. Zbylí neměli ani ponětí, na koho se jich ptáme (viz příloha č. F).

I přesto že většina studentů UHK neměla tušení, na koho se jich ptáme, našlo se pár jedinců, kteří věděli. Někomu se to může zdát málo, ale berme v potaz, že je to 30% dotazovaných, kteří věděli. Což je z našeho pohledu velmi hezký výsledek. Neboť toto téma nepatří mezi běžně vyučovanou látku a při pokládání otázky jsme si nekladli žádné naděje, že by někdo mohl tušit, na koho se jich ptáme.

Klášterecká základní škola nás však mile překvapila. Je vidět, že místní učitelé se věnují i regionální historii a chtějí, aby jejich žáci měli, co největší přehled o svém okolí. Z toho by byl jistě potěšen i ten, kterému věnujeme celou tuto práci, Antonín Kavka.

Po pečlivém prostudování všech pramenů a literatury můžeme říci, že Antonín Kavka byl muž mnoha tváří. Během svého života prošel různými vývojovými změnami. Svým přesvědčením se z počátku řadil mezi anarchisty, později se z něj stal zastánce komunistů. Jeho politická činnost byla ovlivněna dobou a také sociálním prostředím, ve kterém se Antonín Kavka nacházel. Přesto byl ale stále učitel tělem i duchem. Jeho vztah k dětem a učitelskému povolání byl tak pevný, že by mu ho mohla řada z pedagogů závidět i dnes. Za obdiv stojí také jeho houževnatost a boj za to, co považoval za správné.

Antonína Kavku v čele Jedlinské školy můžeme považovat za vzorný případ Komenského školy - Škola hrou. A i když už je několik let po smrti, jeho myšlenky a

ideje zůstávají stále mezi námi. Snad i nadlouho zůstanou, protože by byla opravdu škoda, aby se zapomnělo na učitele, jakým byl Antonín Kavka. Učitele, kterému patří zasloužené místo v historii české pedagogiky. Učitele, který i několik let po své smrti, může svým přístupem leckoho inspirovat.

Seznam zdrojů

1. BEDNÁŘOVÁ, Marcela, *Pedagogické dílo Antonína Kavky*, Liberec 1997.
2. ČÁLEK, František, KÁDNER, Bohuslav, *První sjezd Československého učitelstva a přátel školství v osvobozené vlasti*, Praha 1921.
3. DOLEČEK, Josef, *Ze skalního sešitu, Jak v bouři maják*, Žamberk 1946.
4. JEDLINSKÝ, Antonín, *Na Prázdninách*, in *Volný list mladé generace učitelské*, r. 2, č. 10, Praha 1913.
5. JIRÁSEK, JAN, *Pokrokové osobnosti okresu Ústí nad Orlicí- Antonín Kavka*, Vysoké Mýto 1986.
6. GOOGLE, Dostupné z https://www.google.cz/search?q=za+z%C3%A1sluhy+o+v%C3%BDstavbu+1958&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwio1IfsmLTXAhVDJVAKHTX-Da4Q_AUICigB&biw=1280&bih=933#imgrc=fSRmjQCHCuMQzM:
7. HAINZOVÁ, Leona, *Po Stopách A. Kavky-foto, 5. třída ZŠ Libchavy*, 10.4 2017.
8. KALOUS, Jindřich, *Almanach vydaný u příležitosti sjezdu rodáků a oslav 100 let TJ Sokol Klášterec nad Orlicí*, Klášterec nad Orlicí 2009.
9. KALOUS, Jindřich., *Rozhovor s kronikářem obce Klášterec nad Orlicí*, 21. dubna 2017.
10. KATEŘINA, žákyně 5. třídy, *Pracovní činnosti-Mátohy*, 10. 4. 2017, Dolní Libchavy.(jelikož není žákyně plnoletá, není uvedeno její celé jméno).
11. KAVKA, A., *Rukopis-Jedlina 1909/1910*.
12. KAVKA, Antonín, *Pracovní škola na Jedlině v Orlických horách*, In *Východočeské noviny Osvěta lidu*, r. 26, č. 31, Pardubice 1921, s. 23.
13. KAVKA, Antonín, *Rukopis, Jedlina 1919-1925*.
14. KAVKA, Antonín, *Na pouti*, in *Měsíčník Dorostu Červeného kříže*, r. 5, č. 7, Praha 1925, s. 91.
15. KAVKA, Antonín., *Rukopis-Hromadné vyučování*, 1925.
16. KOMENSKÝ, Jan. Amos, *Dílna lidskosti, citáty slavných osobností*, [cit. 7.7 2017], Dostupné na <http://azcitaty.cz/jan-amos-komensky/19097/>.

17. KVIČERA, Josef, ed., *Zlatá brána, Výtvarné a slohové práce žáků školy na Jedlině z období let 1921-1923.*, Klášterec nad orlicí 1997.
18. LEVÝ, Otakar, *Baudelairova estetika*, Praha 1998.
19. Muzeum Jana Amose Komenského v Přerově
20. Obec Klášterec nad Orlicí, webové stránky obce, [cit. 2. 8. 2017], dostupné na <http://www.klasterecnadorlici.cz/historie>
21. PRŮCHA, Jan, *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha 2001.
22. PRŮCHA, Jan., *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*, Praha 2001, [cit. 16. 10. 2017], Dostupné online z: https://is.muni.cz/elportal/estud/lf/ps05/mpmp071/prucha_alter_skoly.pdf.
23. ROUS, Josef, *Dějiny školství v Klášterci nad Orlicí*, Ústí nad Orlicí 1998.
24. ROUSOVÁ, Eva., *Deník jedlinské žačky*, Jedlina 1919.
25. SAINT-EXUPERY, Antoine. *Malý princ*, Praha 2014.
26. SVATOŠ, Tomáš, *Reformní pedagogické hnutí v meziválečném Československu*, [cit. 18. 10. 2017], Dostupné online http://ped.muny.cz/data/SZ7MP_ALP1/SZ7MP_ALP1-reform-pg-clanek-katedra.pdf, s. 7-8.
27. SVOBODOVÁ, J., JŮVA, V., *Alternativní školy*, Brno 1996.
28. ŠAŠEEK, Antonín, *Protokol III. sjezdu pokrokové mládeže*, *Studentské revue*, Praha 1912, s. 152-172.
29. ŠPLÍHAL, V., *Jiráskovou horskou cestou*, Rychnov nad Kněžnou 1982.
30. VRTIŠ, V. *Život komunisty. Devadesát plodných let Antonína Kavky*, Ústí nad Orlicí 1976, č. 35.
31. ŽIŽKOVÁ, Eva, DAUBNER, Juraj, *Postavy české pedagogiky: Václav Příhoda (18889-1979)*, Praha 1990.

Seznam příloh

- A. Jedlinské hračky - stromečky a slepičky
- B. Ukázka práce ruského žáka
- C. Soukromé fotografie z vycházky Po Stopách A. Kavky 5. TŘÍDA
- D. Ukázka hraček zaslaných na Mezinárodní výstavu v Paříži z archívu kronikáře p. Kalouse
- E. Ukázka dětských slohových prací z Jedliny
- F. Výsledky anketního šetření

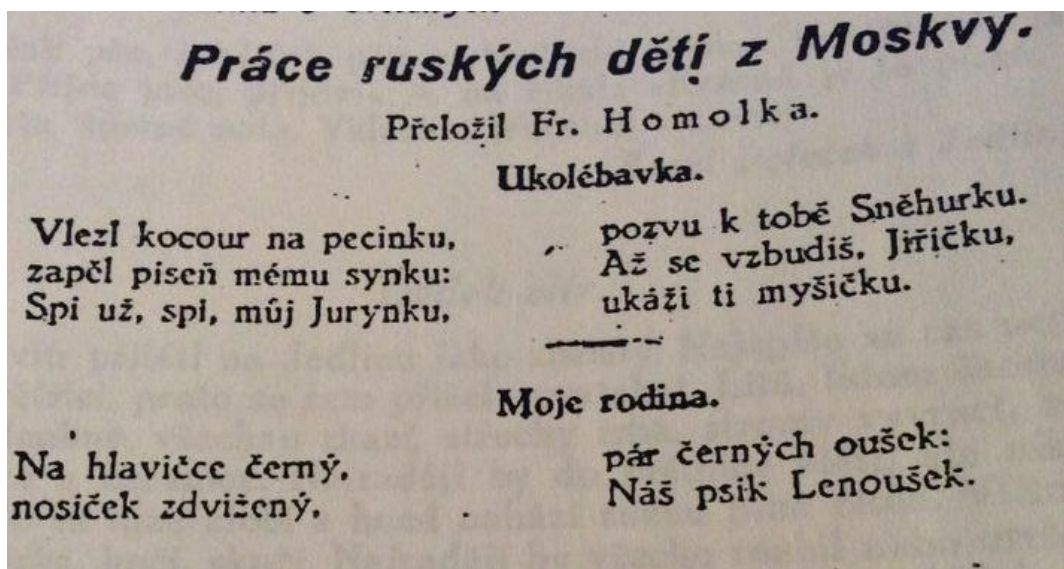
Přílohy

A. Jedlinské hračky - stromečky a slepičky

Obrázek použit z Orlického deníku-autor Josef Kvičera /jedlinské hračky

B. Ukázka práce ruského žáka

82

⁸²KVIČERA, Josef, ed., Práce ruských dětí z Moskvy, př. HOMOLKA, František, in *Zlatá brána, Výtvarné a slohové práce žáků školy na Jedlině z období let 1921-1923.*, Klášterec nad orlicí 1997, s. 4.

C. Soukromé fotografie z vycházky Po Stopách A. Kavky 5. TŘÍDA

83

⁸³ Hainzová, Leona, Po Stopách A. Kavky, 5. třída ZŠ Libchavy, 10.4 2017.

**D. Ukázka hraček zaslaných na Mezinárodní výstavu v Paříži z
archívu kronikáře p. Kalouse**

84

⁸⁴KALOUS, Jindřich., Rozhovor s kronikářem obce Klášterec nad Orlicí, 21. dubna 2017

E. Ukázka dětských slohových prací z Jedliny

Dětská práce z Jedliny.

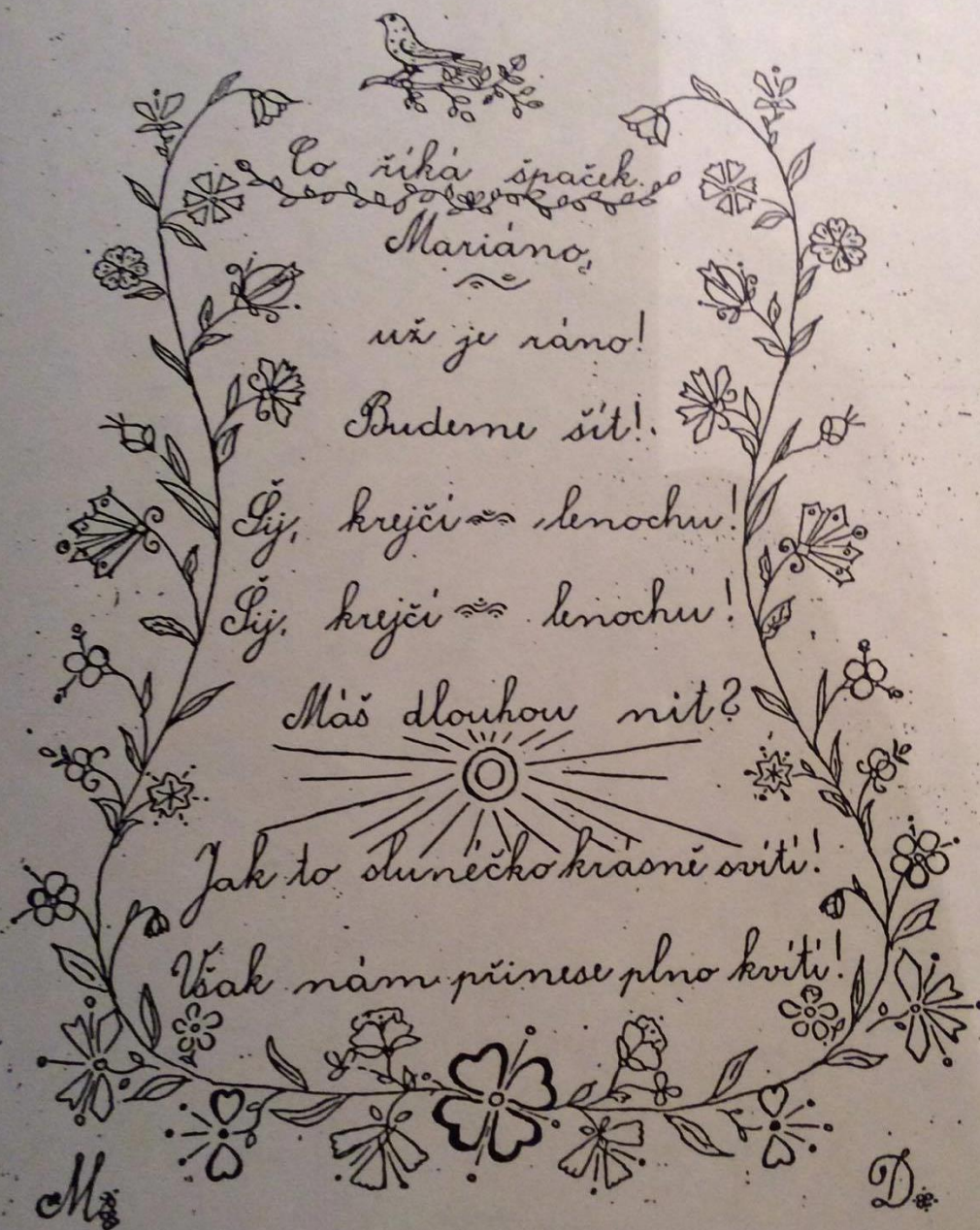
V lese.

Stojím v lese u potoka. Útlé kmínky stromů se k sobě krčí. Hluboké ticho ruší potůček, který stále lesu něco vypravuje ze své pouti. Vločky sněhové pomalinku padají k zemi jako drobné peříčko. Chci si jich nachytat. Nastavím ruku. Ale na ruce mi rychle tají. Je mi milo, příjemno, necítím zimy. Zdá se mi, že jsem v pohádce.

Růžena Hubálková z Jedliny.

Kreslila žačka Marie Dolečková z Jedliny.

Ráno.

Stojím u zahrádky. Jarní slunko vychází a vysušuje mokré louky, na kterých se začíná zelenat trávníčka. Ptáci zpívají. Každý svou nejkrásnější píseň. Obloha je jasně modrá. V dále se lesy černají.

Kreslila i napsala Hedvika Tomanová z Jedliny.

Při malování.

Když doma maluji, vždycky přijdou naši ke mně se podívat a něco mi mudrují o malování. Ale já jim řeknu: »Co se do toho pletete, stejně tomu nerozumíte!« A zase přijde Františka a řekne: »Jo, jo, ty toho dokážeš!« Ale já se jí směju. Jako když v neděli malovala, ona mi povídala: »Udělej jeden květ žlutě a objed ho zeleně.« — »Ty hloupá, to by byla syrovátka se zelím.« Když jsem truhlíčku omalovala, druhý den jsem ji nesla do školy. A tam již děti byly. Když u mne uviděly truhlíčku, všechny se ke mně hrnuly. Potom jsme se začali učit.

Filomena Páchová, Jedlina.

Večer.

Je březnový večer. Jsem v Klášterci u Mařky. Stojím v boudě a dívám se ven. Obloha je popelavá. Hory a lesy v dále se modrají. Potok vesele bublá. Nejspíše se těší z jara jako já. Je mi příjemno, teplo.

Růžena Rychtrouá, Jedlina.

Včerejší den.

Když jsem ráno vstala, podívala jsem se oknem ven. Až po okno bylo sněhu. Cesta do včdačky byla tak zasypána, že nemohla jsem jít pro vodu. Šla jsem vyhazovat sněh. Božka povídala: »Mařko, pojď se najíst, abychom šly do školy.« Povídala jsem: »Jestli chceš, tak jdi, vždýt bys ostala někde v závějí!« Přišla jsem do světnice. Ohlédla jsem se. Ohlédla jsem se na okno. Někdo se prodíral závějími. Byla to Mařka Mrázková. Božka chtěla a chtěla jít, když je to prošlapáno. Mařka Mrázková povídala: »Boženko, nechoď, je tam tuze šeredně, až bys vyšla ven, tak by ses vrátila.«

Marie Dolečková z Jedliny.

O jaru.

Ještě dnes vládne zima. Však na ni již ze skaliny volá jaro: »Počkej, již tě nenechám tady dlouho po horách i po dolínách se roztahovat. Ještě pětkrát se tady vyspíš a pak se rozloučíš. Přijdu na tvé místo já, jaro, s teplým sluníčkem. Hněd se probudí kvítka ze sna a po tobě, sněhu, jen jméno do- stane. Lesy se blahem rozšumí a potůček si bude klokotat veselou píseň.«

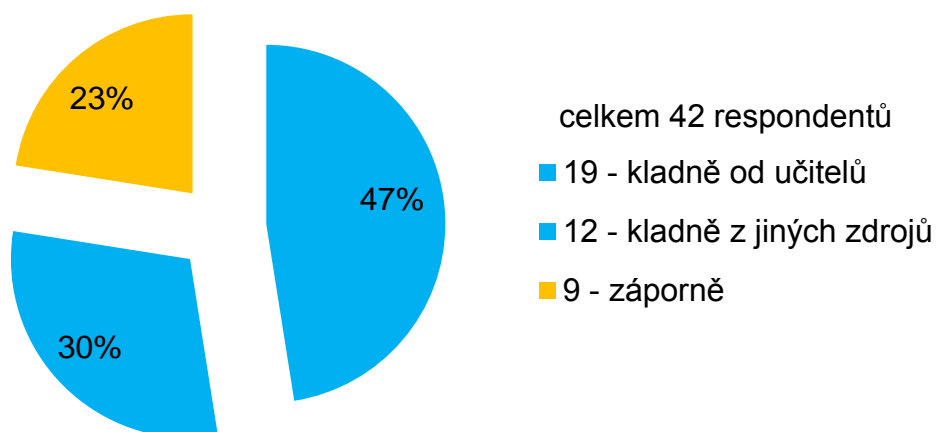
Jar. Mihulka z Jedliny.

85

⁸⁵KVIČERA, Josef, ed., *Zlatá brána, Výtvarné a slohové práce žáků školy na Jedlině z období let 1921-1923.*, Klášterec nad orlicí 1997.

F. Výsledky anketního šetření

Žáci Masarykovy základní školy v Klášterci nad Orlicí

Studenti Univerzity Hradec Králové

